

ב"ה טוב טעם ודעת למדני מ"ט (כ"ב במצוותך האמתי – תהלים ק"ט, ט"ו; שם; טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשע"ח; **הפצת התשע"ח**; **אתנה**, **סלוק** = **סוף-פסוק** (נקראים קיסרים ותפקידם) – להגביל; מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא מפשט; מרכא = מאריך, רבוי; דרגא – מצרף; תביר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפחא = טרפא – שני משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפחא – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; דרגא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; מרכא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; תביר מרכא טפחא – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטיה; מקף – רב-מצב של המוטעם, בד"כ מצב אחד נדרש; פסקו – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זרקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, 1; זקף-קטן – 2; זקף-גדול – 3; רביע – 4; מונח רביע – לפחות 4; ... זקף-קטן ... זקף-קטן בחצי פסוק – היקף; השלישיה: (קדמא – סדר קדימות; אולא = גרש = גרשי"ם – יוצא מהענין; קדמא ואולא – מלמד, רמז לכלל ופרט, רבוי מיעוט) דרוש בפסוק בכעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; תלישא-קטנה = תרסא – דרוש בפסוק שיעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה, תלישא-גדולה = תלשא – דרוש בפסוק ולפניו שיעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; פזר – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה:

1.1 דברים א,א

דברים א,א – ב:

וּאֲלֶּה הַדְּבָרִים אֲשֶׁר דִּבֶּר מֹשֶׁה אֶל-כָּל-יִשְׂרָאֵל בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן  
בְּמִדְבַּר בְּעֵרָבָה מִלֹּד סוּף בֵּין-פָּאָרָן וּבֵין-תְּפֵל וְלִבְנֵי וַחֲצֵרֹת וְדִי זָהָב:  
וְבו אַחַד עָשָׂר יוֹם מֵחֶרֶב הַיַּרְדֵּן הַר-שִׁעִיר עַד קִדְשׁ בְּרָנֶעַ:

[ליקוטי שיחות האדמו"ר מ"מ שניאורסהאן, דברים א] הגמרא (מגילה לא,ב) אומרת שספר דברים אמר משה רבינו "מפי עצמו". אומרים על כך תוספות "וברוח הקודש". ברוח הקודש יש מדריגות רבות. על משה רבינו נאמר (דב' ז' לז) וְלֹא-לָקֶם נִבְיָא עוֹד בְּיִשְׂרָאֵל כְּמֹשֶׁה וּמוֹבֵן שֶׁאֲצַל מֹשֶׁה רַבִּינוּ הִיָּה רוּחַ הַקּוֹדֵשׁ בְּתַכְלִית הָעֵלְיוֹ. נוסף לכך הרי ספר דברים, משנה תורה, הוא חלק מתורה שבכתב - הרי ודאי שאמירת משנה תורה על ידי משה רבינו "מפי עצמו" אין פירושה שלא היתה מפי הגבורה ח"ו, ... הכרח איפוא לומר שפירוש "מפי עצמו" הוא שמשנה רבינו אמר את ספר דברים ברוח הקודש כפי שהאלקות נתלבשה במשה ונתאחדה עמו, וכמאמר (שמו"ר פ"ג, ויק"ר פ"ב, מכילתא שמות יח,ט) "שכינה מדברת מתוך גרונו של משה" שלכן אמר משה (דב' יא,יד-טו) "ונתנה מטר גוי ונתתי עשב גוי" (ונתתי אני כו') כי השכינה דיברה מתוך גרונו. ההבדל שבין משנה תורה לבין ארבעה הספרים שלפניו זה הוא רק באיזה אופן נתגלו על ידי משה רבינו אלינו: ארבעה הספרים אף שגם הם נמסרו לנו על ידי משה (רק "אנכי ולא יהיה לך מפי הגבורה שמענו"), אבל על כל שאר תרי"א מצוות נאמר "תורה צוה לנו משה" תורה בגימטריא תרי"א מסרם רק כשליח ברם את משנה תורה מסר לנו משה כמו שהיה אומר "מפי עצמו" לא כשליח משום שהשכינה נתלבשה בהשגתו ונתאחדה עמו ודיברה "מתוך גרונו של משה". בהערה: בפרטיות יותר: רוח הקודש (של משה בחי' ז"א דאצילות) הו"ע בחי' "מפי עצמו", לפי שמשם היה שרש נבואתו והשגתו. ומ"ש בפנים שאינו מפי עצמו אלא מעם ה', הכוונה ששרש כל התורה למעלה מעלה מבחי' ז"א אלא שהספר משנה תורה נתלבש בבחי' ז"א. עיין [לקר"ת שה"ש כ,ג].

וּאֲלֶּה הַדְּבָרִים – מונח רביע לרמז על הספר החמישי בתורה אֲשֶׁר דִּבֶּר מֹשֶׁה – קדמא מהפך פשטא, כתוב שחבירו שלפניו מלמד עליו, להודיענו שכשם שארבעה הספרים שלפניו מפי הגבורה נאמרו ו"שכינה מדברת מתוך גרונו של משה" כך גם בספר החמישי השכינה דיברה מתוך גרונו, אלא שהכתוב וטעמיו דִּבֶּר מֹשֶׁה אֶל-כָּל-יִשְׂרָאֵל – מהפך פשטא זקף-קטן, מלמדים על שני אופנים עיקריים לגילוי ע"י משה רבינו אלינו. דרך אחת בה ארבעה ספרים משה מסרם כשליח, בלי התלבשות השכינה בהשגתו ובגופו, כעין תבנית טעמים אנכי ה' א-לקיך בטעם עליון – פשטא מונח זקף-קטן, פשטא מונח (=שופר הולך לספרדים) קול פשוט הולך דרך שופר (שופר-הולך) בלי כל גוון נוסף משל השופר. דרך שניה עבור ספר החמישי משה מסרו כמו שהיה אומר "מפי עצמו" לא כשליח משום שהשכינה נתלבשה בהשגתו ונתאחדה עמו ודיברה "מתוך גרונו של משה" כעין מהפך (=שופר מהופך לספרדים) פשטא זקף-קטן, שופר-הפוך מההפך בקול הפשוט ונתן לו גוון מהשופר, זה דרשת תורה שבע"פ מתורה שבכתב.

[הרב יוסף שנה, ה' מ"א התש"ע] – משנה תורה מפי מי נאמר? ... שיטת הגר"א "ההבדל בין התורה הקדושה למשנה תורה, כי הארבעה הספרים הראשונים היו נשמעים מפי הקב"ה בעצמו, דרך גרונו של משה, לא כן ספר דברים, ישראל היו שומעים את דברי הספר הזה כאשר שמעו דברי נביאים אשר אחר משה". לשיטה זאת כל דברי הספר הם דברי נבואה, אך מתיחסים למשה כיון שבעת שאמרם כבר נעתק ממנו הדיבור הנבואי (מפי הקב"ה בעצמו, דרך גרונו של משה) ויצא מפיו של משה רבינו בעצמו. כתב "מגלה עמוקות" ענין משנה תורה הוא סוד תורה שבע"פ.

[טעמי הטעמים, הרב שרגא דזילושניסקי – גמ' גיטין סא,ג] חד מ"ד תורה מגילה מגילה ניתנה ולפ"ז י"ל דזה מרומז במונח רביע שאחרי שארבעה ספרים ראשונים נגמרו ומונחים לפני משה התחיל באלה הדברים. וּאֲלֶּה הַדְּבָרִים – מונח רביע, ירמז למגילה חמישית. רש"י בַּמִּדְבָּר לא במדבר היו...ומהו במדבר, אלא בשביל מה שהכעיסוהו במדבר... בְּעֵרָבָה - חטא פעור - היינו הכעסה אחרונה מִלֹּד סוּף – פעמיים המרו בים סוף - היינו הכעסה ראשונה

בַּמִּדְבָּר - פזר – [רש"י] הוציא מלת בַּמִּדְבָּר מתאור מקום ונתנה לנושא אחר הכעסת ה', אפשר כי בכך תומך טעם פזר, המעביר רעיון מהכתוב למקום אחר ואפשר כי אלו הכעסות ה' במשך תולדות ישראל. המשך הכתוב ע"פ פירוש רש"י מרמז להכעסות ה' במדבר מרוב טוב שהשפיע על ישראל.

בְּעֵרָבָה – תלישא-קטנה, שיעור זמן ההכעסה של ה' כאן תקופת הזמן של ההכעסה (מיציאת מצרים ועד חטא פעור, ארבעים שנה) שכנגדה התוכחה. ההכעסה החלה כבר מִלֹּד סוּף קדמא ואולא, הגורם המוקדם שאחריו אולא - הולכים הענינים האחרים הדומים לו. בים סוף הקב"ה קיים לאברהם את הבטחתו "ואחרי כן יצאו ברכוש גדול" שגדולה הייתה ביזת ים סוף מכל ביזת מצרים - ממה שכבר הוציאו ממצרים. הביזה העצומה וראיית צבא מצרים מת על שפת הים גרמו למחשבה לתת עבודה זרה בראשם ולשוב למצרים כי המצרים מתו והארץ ריקה. וע"פ [תורה שלמה] (במדבר מסעי לג,ח) "וילכו דרך שלשת ימים ויחנו על ים סוף" גם שבו על עקבותיהם ככוון מצרים. הגורם המקדים משרה את השפעתו לשאר המרי במדבר ולחטא האחרון במדבר בערבה – חטא פעור

תבנית הפסוק פזר תלישא-קטנה קדמא ואולא והפרטים אחריו יוצר כעין פרט וכלל הצריך לפרט, ופרט הצריך לכלל. כלל ההכעסות מרוב טוב והפרט מלמד שחטאו ומרדו כי לא הבינו שה' משפיע וממלא כל חפצם מרוב חיבתו לעמו ישראל בזכות האבות ובזכות משה רבנו, בזכות אהרן, בזכות מרים הנביאה ובזכות הצדיקים והצדקניות שבדור.

בֵּין-פָּאָרָן וּבֵין-תְּפֵל וְלִבְנֵי וַחֲצֵרֹת – דרגא תביר מרכא טפחא, כעין קבוצת פרטים שהם בד"כ ביחד, היינו כל מעשי ההכעסה, בֵּין-פָּאָרָן - דרגא – [רש"י] - מעשה מרגלים בט' באב בשנה השניה.

[כלי יקר] מסביר ש- וּבֵין-תְּפֵל הוא מעשה העגל ב"ו בתמוז בשנה הראשונה. אפשר כי טעם תביר כאן משמעו שבר באמונה, חזרת יצר הרע, החולי והמיתא לעולם.

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטוד"ל) כי במצוותך האמנותי – תהלים ק"ט, שם; טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשע"ח; **המצוות ההשערות**, **אתנה**, **סלוק** = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל; **מונה** – רבוי; **מקדש** – מוציא מפשט; **מרכא** = מאריך, רבוי; **דרגא** – מצרף; **תביר** – מחלק, ממעט, לא ממש; **טפחא** = טרשא – שני משמעות, רבוי מתפשט; **מרכא** – טפחא – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; **דרגא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; **מרכא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; **תביר מרכא טפחא** – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטיה; **מקדש** – רב-מצב של המוטעם, בד"כ מצב אחד נדרש; **פסקו** – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; **זרקא סגול** – מוסיף מהענין על הענין או גורע ממנו; **פשטא** – פשוט, 1; **זקף-קטן** – 2; **זקף-גדול** – 3; **רביעי** – 4; **מונה רביעי** – לפחות 4; ... **זקף-קטן** בחצי פסוק – היקף; השלישיה: **קדמא** – סדר קדימות; **אולא** = גרש = גרשי'ם – יוצא מהענין; **קדמא** ו**אולא** – מלמד, רמז לכלל ופרט. רבוי מיעוט) דרוש בפסוק כבעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; **תלישא-קטנה** = **טרסא** – דרוש בפסוק שיעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה, **תלישא-גדולה** = **תלשא** – דרוש בפסוק ולפניו שיעור. מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; **פזר** – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה:

**דברים א,ב: אחד עשר יום מהרב הדרה-שעיר עד קדש ברנע: [פסיקתא זוטרותא (לקח טוב) דברים פרשת דברים (דף א עמוד א)]**

**אחד עשר יום מהרב**. אלו זכו ישראל היו נכנסין בי"א יום לארץ אלא מתוך שקלקלו מעשיהן גלגל הקב"ה למ' יום מ' שנה: **אחד עשר יום מהרב** – קדמא מרכא פשטא זקף-קטן, אחד מתפקידיה האפשריים של תבנית **מרכא פשטא זקף-קטן** היא להחיל את אפיון הכתוב על חבירו הכתוב לפניו. אפשר שתפקיד התבנית קדמא מרכא פשטא זקף-קטן להחיל אפיון הכתוב לפניו. ועוד אופן של הארכת הענין כגון בזמן וע"י קדמא הארכת זמן גדולה ממנה. בפסוק א' נאמר **בשכר הנהגתן** ולפניו נאמר **(במ' מסי לוג, אלה המצוות והמשפטים אשר צוה ה' בנר-משה אל-בני ישראל בערבית מואב על ירהן ירחו: אפשר שכאן ע"פ [פסיקתא זוטרותא (לקח טוב) דברים (א א)]** הכתוב **אחד עשר יום מהרב**. אלו זכו ישראל היו נכנסין בי"א יום לארץ וגו', רוצה לאפיין את המיקום **בערבית מואב על ירהן ירחו**: כמרוחק אותו מרחק מחורב כמו ירושלים בארץ-ישראל מחורב, אלו זכו ישראל היו נכנסין בי"א יום לארץ אלא מתוך שקלקלו מעשיהן גלגל הקב"ה למ' יום מ' שנה: ומהלך אחד עשר יום נתארך מאד (קדמא מרכא) לתקופה של ארבעים שנה.

**ראה מרכא, קדמא מרכא [פשטא][מונה] זקף-קטן**

**[רש"י] (ב) אחד עשר יום מהרב** – אמר להם משה: ראו מה גרמתם? אין לכם דרך קצרה מחורב לקדש ברנע כדרך הר שעיר, ואף הוא **מהלך אחד עשר יום**, ואתם הלכתם אותה בשלשה ימים; שהרי בעשרים באייר נסעו מחורב, שנאמר: "ויהי בשנה השנית בחדש השני בעשרים בחדש" וגו' (במ' י,יא), ובעשרים ותשעה בסיון (ראה **[תענית כט,א]**) שלחו את המרגלים מקדש ברנע; צא מהם שלשים יום שעשו בקברות התאוה שאכלו הבשר חדש ימים (ראה **במ' יא,כ**), ושבעה ימים שעשו בחצרות להסגר שם מרים (ראה **במ' יב,טו**), נמצא בשלשה ימים הלכו כל אותו הדרך, וכל כך היתה השכינה מתלבטת בשבילכם למהר ביאתכם לארץ; ובשביל שקלקלתם הסב אתכם סביבות הר שעיר ארבעים שנה.

**אחד עשר יום מהרב** – קדמא מרכא פשטא זקף-קטן, בתפקיד לכתחילה ובפועל, לכתחילה מחורב לקדש ברנע דרך הר שעיר הוא מהלך אחד עשר יום, ובפועל כל כך היתה השכינה מתלבטת בשבילכם למהר ביאתכם לארץ; שהלכו כל אותה הדרך בשלושה ימים עד קדש ברנע, אבל במקום להתקדם לארץ ישראל שלחו המרגלים מקדש ברנע ובשביל שקלקלתם (בשליחה ובבכיה שבאה אחריה) הסב אתכם סביבות הר שעיר ארבעים שנה.

לדרך לימוד "לכתחילה ובפועל" לפחות שתי תבניות טעמים תבנית (א) קדמא מרכא פשט זקף-קטן; תבנית (ב) קדמא מרכא זרקא סגול. יש כ-80 מופעים כאלה בתורה. עד (מנחם-אב התשע"ז) נמצא הסבר בדרך זאת ל-49 מהם.

דוגמת המפתח ההילכתית היא בכתוב **ואיש כי-יקדש את-ביתו קדש לה' והעריכו הפהן בין טוב ובין רע פאשר יעריך אתו הפהן בן יקים. (ויקרא בחקתי כז, יד)**. ע"פ **[ספרא בחקתי פרשה ד פרק י (א)]** **כי-יקדש את-ביתו קדש לה'** משמעו שלכתחילה הכהן העריך שווי הפדיון ומזה נגזר ערך תוספת החומש. ואם בפועל יש התמחרות (תחרות על שווי הפדיון) והשווי עולה על הערכת הכהן לכתחילה, בפועל החומש נשאר לפי השווי הראשון, "שאין מוסיפין חמישית על עילוי של זה".

**דברים א,ג – ה:**

**[ג] ויהי בארבעים שנה בעשתי-עשר חדש באחד לחדש דבר משה אל-בני ישראל ככל אשר צוה ה' אתו אלהם: [ד] אחרי הפהן את סיחן מלך האמורי אשר יושב בחשבון ואת עוג מלך הפשו אשר יושב בעשתרת בארבעי: [ה] בשכר הנהגתן בארץ מואב הואיל משה באר את-התורה הזאת לאמר:**

אפשר כי ענין לדרוש שיעור מרומז בטעם תלישא-גדולה בתחילת הענין **(דברים א,ג)** **דבר משה אל-בני ישראל ככל** – תלישא-גדולה, פסוק ד' הוא כעין מאמר מוסגר המלמד על זמן הדיבור – הבאור ותחילת פסוק ה' מלמד מקום הדיבור – הבאור. והמשכו **הואיל משה באר את-התורה הזאת לאמר**: כאילו נאמר **(דב' א,ג)** **דבר משה אל-בני ישראל ככל אשר צוה ה' אתו אלהם: (דב' א,ה) הואיל משה באר את-התורה הזאת לאמר**

נמצא כי **ככל** בטעם תלישא-גדולה מרמז לתפקיד אחד של תלישא כשיעור מהכתוב אחריו. פתרון אפשרי מתחיל בקרא **(דב' א,ה)** **הואיל משה באר את-התורה הזאת**. וכתב **(התורה בסימניה, "מ גימפל בניש, התשנ"ט)** ע' ק"ח, כי **[שפת"ח]** בפירושו לפסוק **(דברים כי תבוא כזח, וכתבת על-האבנים את-כל-דברי התורה הזאת באר היטב: ס** מפנה לפירושו ב-**(דב' א,ה)** **באר את-התורה** מכאן אמרו חז"ל שניתנה התורה בשבעים לשון, רמז לדבר במילת **היטב** – ה, היט, היטב בגימ' שבעים. (ה – 5 , הי – 15, היט – 24, היטב – 26 סה"כ = 70) **וכתבת על-האבנים** – מונח רביעי, לפחות ארבע, כאן כפירוש **[בעה"ט]** ב-**(דב' תבוא כזח, התורה הזאת באר היטב, בגימטריא גב בשבעים לשונות,**

אפשר כי לפני שפת"ח היה גם בעה"ט והקיש כעין ג"ש מלת **באר את-התורה** אל מלת **באר** בקרא **(דב' תבוא כזח, התורה הזאת באר היטב:** ואז משתמש במלת **היטב** ודורש מגימטריאת צירופי אותיות היטב שבעים לשון. שבעים לשון נמצא גם ב-**(בר' נח יח)** **מאלה נפדרו איני הגוים בארצתם איש ללשנו למשפתהם בנוהגם: מאלה** – תלישא-גדולה, שיעורין אלפניו ולאחריו.

תולדות בני נח נמנים בפסוקים בר' י,א – לב, הפסוק עם טעם תלישא-גדולה נמצא בפסוק ה' בין בני יפת ובין בני חם וכנראה בא ללמד שיעור של **שבעים** אומות ולשונות בלבד, כי בזרעו של נח היו יותר משבעים כפי שפירש רשב"ם. יש כלל בתושבע"פ שאם נמנים הפרטים ללא מספר מוגדר (כפי שכתוב כאן) יכול שהותיר אחדים שלא נמנו. לכן אפשר כי טעם התלישא בא להגביל לשבעים הנמנים.

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טו"ד"ל) כי במצוותך האמנית – התלים קי"ט, שם; טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשע"ח; **תמצית ההשערות: אתנה, סלוק = סוף-פסוק** (נקראים קסרים ותפקידים) – להגביל; מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא מפשט; מרכא = מאריך, רבוי; דרגא – מצרף; תביר – מחלק, ממעט, לא ממש; טרשא = טרשא – שני משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפחא – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; דרגא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; מרכא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; תביר מרכא טפחא – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטיה; מקף – רב-מצב של המוטעם, בד"כ מצב אחד נדרש; פסקו – סודר שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זרקא סגול – מוסיף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, I; זקף-קטן – 2; זקף-גדול – 3; רבוי – 4; זקף-קטן ... זקף-קטן בחצי פסוק – היקש; השלישיה: (קדמא – סדר קדימות; אולא = גרש = גרשיים – יוצא מהענין; קדמא ואולא – מלמד, רמז לכלל ופרט, רבוי מיעוט) דרוש בפסוק ככעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; תלישא-קטנה = תרשא – דרוש בפסוק שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה, תלישא-גדולה = תלשא – דרוש בפסוק ולפניו שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; פזר – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה:

1.2 דברים א,א

**דברים א,א: ואו אלה הדברים אשר דבר משה אל-כל-ישראל בעבר הנהרן במדבר בערבה מול סוף בין-פאהן ובין-תפל ולבן ונחצרת ורי זקב:**

**בין-פאהן ובין-תפל ולבן ונחצרת** – דרגא תביר מרכא טפחא, בדרך חסידית דרגא תביר היא ירידה אחרי ירידה לשם צורך גלוי או מעשה בעולם הזה, ומהפשט נראה לכאורה כי בני ישראל הרבו להכעיס לה'. אבל בעיון בפסוק מסופו הענין מוסבר באופן אחר. **וירי זקב** – מעשה העגל, שעשו בשביל רוב זהב שהיה להם, שנאמר (הושע ב'): **וְכִסְּף הַרְבִּיתִי לָהּ וְזָהָב עָשׂוּ לַבַּעַל: ... וְכִסְּף** – קדמא, לכתחילה הקב"ה נתן בידי ישראל כסף רב ולכן **וירי זקב** – סלוק מגביל, מרמז ע"פ (הושע ב'): כי הקב"ה ממעט מהכעסותם מפני שהרבה להם כסף ונחצרת – טפחא, בתפקיד פותח טפח להתאפיין מהכתוב אחריו **וירי זקב** שהקב"ה מוריד מהכעסותם אותו והגבלה זאת מתפשטת אל **בין-פאהן ובין-תפל ולבן** להגביל את הכעסותם גם במקומות אלו ואחרים.

וכמאמר משה רבנו ע"פ רש"י (שם' תשא לב,לא) **אלהי זקב**: אתה הוא שגרמת להם שהשפעת להם זהב וכל חפצם, מה יעשו שלא יחטאו (ברכות לב,א)

וכך גם ממעט מ- **ולבן ונחצרת** - מהתפלה על המן שכיניהו להחם הקלוקל ומלשון הרע של קרח ועדתו שבא מצד שנתגאה בעשרו ומעמדו ונתקנא במינוי הנשיא של שבט לוי וכך גם ממעט מכל התיפלות שארעו בתקופת הזמן שהוגדרה בין תיפלה ראשונה ובין תיפלה אחרונה, שבראשונה "מול" בעקבות מכות מצרים ובפרט מכת בכורות (שם' בא יב,לו) **וישאלים וינצלו את-מצרים:**

ובשניה **סוף** בעקבות קריעת ים-סוף ביזת הים הייתה כה גדולה עד שנאמר (שם' בשלח טו,כב) **ויסע משה את-ישראל מים-סוף** ובאחרונה בתיפלת פעור הקב"ה לא כעס כל תקופת ברכות בלעם עד שפינחס כעס את הכעס שהיה לי לכעוס וקנא את הקנאה שהיה לי לקנאות

**דברים א,ז: פנו וסעו לכם ובאו הר האמרי ואל-כל-שכניו**

**בערבה בהר ובשפלה ובנגב ובחוף הים**

**ארץ הפנעני ותלבנון עד-הנקהר הנדל נהר-פרת:**

**רש"י (ז) פנו וסעו לכם** - זו דרך ערד וחרמה (ראה ספ"ד ו'). **ובאו הר האמרי** - כמשמעו. **ואל-כל-שכניו** - עמון ומואב והר שעיר (ראה שם). וגו'

**שפת"ח** ואם לא חטאו ישראל היה נותן להם ארץ י' עממין כאשר נשבע לאברהם וחסאם גרסמה להם שלא נתן להם אלא ארץ שבעה (הר האמרי בלבד)

**ובאו הר האמרי ואל-כל-שכניו** - קדמא מרכא זרקא סגול, בתפקיד כעין לכתחילה ובפועל, ע"פ רש"י ושפת"ח לכתחילה היו אמורים להתחיל בכיבוש ארץ כנען דרך ערד וחרמה, היינו בין באר-שבע ובין חברון, ומשם לכבוש את עבר הירדן המזרחי (ארץ עמון ומואב והר שעיר) ולמערב ולצפון **רש"י בערבה** - זה מישור של יער (ראה יל"ש תורה תתא). **בהר** - זה הר המלך (ראה ספ"ד ו'). **ובשפלה** - זו שפלת דרום (ראה שם). **ובנגב ובחוף הים** - אשקלון ועזה וקסרי וכו', כדאיתא בספרי (שם). **עד-הנקהר הנדל נהר-פרת** – בצפון סוריה ארץ עוג מלך הבשן ויותר. אבל גרם החטא **נפועל** סבבו במדבר ארבעים שנה והגיעו לעבר הירדן המזרחי ומשם כבשו את עבר הירדן המערבי ולא כל הכיבוש שהיו אמורים לכבוש.

ולפי' **אור החיים** ב-(דב' א,ח), מוכיח כי ארץ בני גר ובני ראובן לא הייתה מלכתחילה בכלל השבועה לאבות, כמו שכתב בפ' מטות והוכיח מספרי. אף שחלק מנחלת ראובן הוכשרה ממואב לישראל ע"י כיבושה בידי סיחון. **ובפועל** לקחו אותה בני ראובן וגד לפני הזמן לעתיד לבוא. וכן היתה צריכה להיות ארץ מקנה לכל השבטים ובפועל הייתה רק של בני ראובן וגד.

**בערבה בהר ובשפלה ובנגב ובחוף הים** – מרכא תביר מרכא טפחא, כעין קבוצת פרטים קשורים לנושא כלשהו, שלא על כולם חל אותה הלכה או אותו ענין, וההסבר לכך שלכתחילה היו צריכים לכבוש כל הארץ, אבל כבר בספר שמות נאמר שבפועל יכבושו מעט מעט כדי שלא תרבה השממה, **ובפועל** כפי הנלמד בספר יהושע **רבה הארץ הנותרת** השאירו חלקים בארץ כנען שלא נכבשו או שלא הורישו מהם את יושביהם כגון, שלא ממש הורישו את הפלשתים, עיקר התנחלותם הייתה בהר ובשפלה ובנגב ובערבה.

**ארץ הפנעני ותלבנון** - מהפך פשטא זקף-קטן - ללמדך שלא הייתה ארצו של כנען אלא שהלך וכבשה מבני שם כנאמר ב- (בר' לז-ל"ז)

**לדב"ו) ותפנעני אז בארץ:**

מעניין לציין כי הבטוי **פנו וסעו לכם** מופיע באותו מקום שהיו צריכים להיכנס לכתחילה **ובפועל** בגלל חטא המרגלים הצטוו לפנות מהמסלול המקורי ולנסוע במסלול ארבעים השנה (במ' שלח זיד,כח) **והעמלקי ותפנעני יושב בעמק מחור פנו וסעו לכם המדבר** **דרך ים-סוף: פ**

**דברים א,ח: ראה נתתי לפניכם את-הארץ**

**באו ורשו את-הארץ אשר נשבע ה' לאבותיכם לאברהם ליצחק וליעקב לתת להם ולזרעם אחריהם:**

**באו** - יתיב בתפקיד דווקא כך, **ורשו את-הארץ** – מונח זקף-קטן, בתפקיד של לפחות שתיים, מכח שתי סיבות, מכח השבועה לאבות, מכח כיבושם את הארץ אף שלא מרצון אלא בכורח הנסיבות.

מכאן מתחיל ההסבר לתבנית פרט וכלל ופרט

**אשר נשבע ה'** - מונח מונח תלישא-גדולה, שלושה פרטים שהם ענינים של תלישא-גדולה, כל אחד מהאבות מובחר ומיוחד וזכה לשבועה משלו מה' על ירושת הארץ, ובדרך סוד שלוש שבועות הן שלושה פרטים כי כל אחד מהאבות מייצג בחינה מיוחדת בעבודת ה' - חסד, גבורה, תפארת

**לאבותיכם** -קדמא ואזלא במלה אחת, כעין שוויון, בעושה תלוי המעשה, כעין כלל: האבות שיפורטו בפרט הסוגר פעלו להכין שארץ-ישראל תהה נוחה להיכבש לפני בניהם ולכן היא להם נחלה בירושה ולא כליסטים שכבשו הארץ מיושביה

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טו"ד"ל) כי במצוותך האמנותי – תהלים קי"ט, שם; טעמי המקרא והתורה שבעל פה, התשע"ח; **הצגת ההשערות**: **אתח, סלוק** = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידם) – להגביל; מונח – רבוי; **מהפך פשטא** – מוציא מפשט; **מרכא** = מאריך, רבוי; **דרגא** – מצרף; **תביר** – מחלק, ממעט, לא ממש; **טפחא** = טרףא – שני משמעות, רבוי מתפשט; **מרכא טפחא** – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; **דרגא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; **מרכא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; **תביר מרכא טפחא** – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטיה; **מקף** – רב-מצב של המוטעם, בד"כ מצב אחד נדרש; **פסוק** – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; **זרקא סגול** – מוסיף מהענין על הענין או גורע ממנו; **פשטא** – פשוט, 1; **זקף-קטן** – 2; **זקף-גדול** – 3; **רביע** – 4; **מונח רביע** – לפחות 4; ...; **זקף-קטן** בחצי פסוק – היקף; השלישיה: (קדמא – סדר קדימות; **אולא** = גרש = גרשי"ם – יוצא מהענין; **קדמא ואולא** – מלמד, רמז לכלל ופרט, רבוי מיעוט) דרוש בפסוק ככעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; **תלישא-קטנה** = **תראסא** – דרוש בפסוק שיעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה, **תלישא-גדולה** = **תלשא** – דרוש בפסוק ולפניו שיעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; **פז** – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה:

**לאַברָהָם לַיְצַחֵק וְלַיַעֲקֹב** - קדמא מהפך פשטא - פרט סוגר לכלל ודרכו עוברת שבועת ה' שהיא הפרט המקדים לכלל, להודיע, שמיעט נחור תרה ונחור אחי אברהם וסבן של האמהות מהאבות

**רש"י** - "...אלא אברהם כדאי לעצמו, יצחק כדאי לעצמו, יעקב כדאי לעצמו, טט - קדמא ואולא על **לאַבְרָהָם** יוצרת שקילות (כעין שוויון) בין כל האבות ביהד וכל אחד לחוד לגבי ירושת הארץ. וע"פ מדרשים בספר בראשית גם ברוממותם על על כל הגברים וגם הפקיד בידי כולם את מקור הברכות בעולם. וכעין הנאמר בפרשת פינחס כתוב (**במד' פי' לא, א**) **אֲתָם** – תלישא-גדולה ו**אֶת-פִּינְחָס** – קדמא ואולא במלה אחת ושם **רש"י** פירש ששקולים. כיצד נסביר כאן **ה'** – תלישא-גדולה **לאַבְרָהָם** – קדמא ואולא.

- א"י שייכת בנחלה לבני שם. הכנענים התנחלו בארץ שלא נחלתם. אף שהאבות כבני שם היו בעלי זכות לארץ הם לא לחמו עליה. ה' זיכה האבות לכבוש הארץ מההשתלטות הכנענית, לא מתוך שאיפת כיבוש אלא בכעין דרך אגב. לאברהם וליצחק עמים שלא מכנען כבשו את יושבי כנען וכך טיהרה לכיבוש של האבות. יעקב כבש בעקבות עבירת החוי יושבי שכם נגד דינה, לא ישירות.
- אברהם זכה בארץ בהתהלכו בה אבל בטבע ע"י נצחוננו על ארבעה המלכים שכבשו קודם כל סביבות א"י ובתוכה את חמשת מלכי עמק שדים הוא ים המלח שכנראה היו גדולי הארץ.
- יצחק קבע חזקה בארץ חזר וכבש דרום הארץ בחפירת הבארות של אביו שסתמום פלישתים שכבשו השפלה בדרום ארץ כנען מהכנענים. ובחפירת בארות משלו עד שאמר (**בר' תל' נוב, ב**) **וַיִּקְרָא שְׁמֹהּ רְחֹבֹת וַיֹּאמֶר כִּי-עֲתָה הִרְחִיב ה' לִנְוִי וּפְרִינִי בְּאֶרֶץ: ובעיבוד חקלאי של הארץ (**בר' תל' נוב, ב**). וַיִּזְרַע יִצְחָק בְּאֶרֶץ הַחַוִּית הַהִוא וַיִּמְצָא בְּשָׂנֵהּ הַהִוא מֵאָה שְׁעָרִים וַיִּבְרַכְהוּ ה':**
- יעקב חזר וכבש את מרכז א"י במלחמת שכם וכל הערים אשר סביבותיה בעקבות מעשה, שכם ולכך נאמר (**בר' ויחי מת, כב**) **וַאֲנִי נִתְתִּי לָהֶּן שְׁכָם אַחֵד עַל-אַחֵד אֲשֶׁר לְקַחְתִּי מִיַּד הָאֱמֹרִי בְּחֶרְפִּי וּבְקִשְׁתִּי: פ**
- (א) אפשר כי **לאַבְרָהָם לַיְצַחֵק וְלַיַעֲקֹב** הוא כעין מידה כתוב שחבירו שלפניו **לאַבְרָהָם** מלמד עליו, כאן בעושה תלוי המעשה של הכיבוש וההנחלה
- (ב) אפשר כי **אֲשֶׁר נִשְׁבַּע ה' לְאֲבֹתֶיכֶם לַיְצַחֵק וְלַיַעֲקֹב** הוא כעין טעמא דקרא המנמק מדוע **באו ורשו את-הָאָרֶץ** כי האבות כבשוה ואתם באים ומחזירים לעצמכם הירושה. ולכך מרמז **לַיְצַחֵק וְלַיַעֲקֹב** - מהפך פשטא, שיצא מפשרו כי זאת החזרת נחלת אבות ולא כיבוש ראשון.

**דברים א,יא: ה' אֱלֹהֵי אֲבוֹתֵיכֶם יִסַּף עֲלֵיכֶם כְּכֶם אֶלֶף פְּעָמִים וַיְבָרֶךְ אֶתְכֶם כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר לְכֶם: רש"י** (יא) **יִסַּף עֲלֵיכֶם כְּכֶם אֶלֶף פְּעָמִים** - מהו שוב ויברך אתכם כאשר דבר לכם? אלא אמרו לו: משה, אתה נותן קצבה לברכתינו? כבר הבטיח הקב"ה את אברהם: "אשר אם יוכל איש למנות" וגו' (בר' יג, טז)! אמר להם: זו משלי היא, אבל הוא ויברך אתכם כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר לְכֶם (ראה ספ"ד יא).

**בעל הטורים דברים לג,א מִשָּׁה אִישׁ הָאֱלֹהִים. ר"ת** מאה וס"ת השם וס"ת משה. וזהו ה' אֱלֹהֵי אֲבוֹתֵיכֶם יִסַּף עֲלֵיכֶם כְּכֶם אֶלֶף פְּעָמִים (**דב' א,א**) שאמר תנו לו מאה ברכות בכל יום (**מנחות מג,ב**), ובכל ברכה וברכה (שוה) יו"ד זהובים (**חולין פז,א**) הרי אלף. לכך אמר יסוף השם **עֲלֵיכֶם כְּכֶם אֶלֶף פְּעָמִים** משלי. ויברך אתכם משלו (**דב"ר א יג**). הפסוק מתחיל בוי"ו ומסיים בוי"ו לומר שבירך י"ב שבטים:

**דברים וזאת הברכה לג,א: וְזֹאת הַבְּרָכָה אֲשֶׁר בִּרְךְ מֹשֶׁה אִישׁ הָאֱלֹהִים אֶת-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לִפְנֵי מוֹתוֹ: שפתי חכמים צ ר"ל ה-אֶלֶף פְּעָמִים משלי מברכה שלי אבל הקדוש ברוך הוא יברך אתכם יותר מ- אֶלֶף פְּעָמִים כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר לְכֶם ואם תאמר כיון שהקדוש ברוך הוא הבטיחם לברכם אם יוכל וגו' למה אמר משה ה-אֶלֶף פְּעָמִים משלי הן הא בכלל ברכת הקדוש ברוך הוא הן ויש לומר לכך אמר משה זו משלי דהיינו ה-אֶלֶף שכר ברכות. בשם מהרי"ץ. ועוד יש לומר זו משלי כלומר הברכות שלי הם בלא תנאי אבל הברכות של הקדוש ברוך הוא הן (על תנאי) ויש לומר לכך אמר משה זו משלי דהיינו ה-אֶלֶף שכר הם בלא תנאי אבל הברכות של הקדוש ברוך הוא הם על תנאי אם תקיימו המצוות והתורה.**

**הדר זקנים במדבר נשא ז כף אֶתְּ עֶשְׂרָה זָהָב** אחת שב"כף כלומר ברכה אחת מק' ברכות שחייב אדם לברך בכל יום דכ"ף עולה מאה. עשרה זהב כלו' שוה י' זהובים.

**פני דוד במדבר נשא** ואחרי כתבי מצאתי בארחות חיים דף ד' ע"ד שכתב רמז זה ע"ש. ושם כתב שבק' ברכות נשתכר אלף זהובים בכל יום ובאמירתו נזכה לעה"ב ... והרב תורת חיים בשיטתו למסכת קמא דף צ"א פירש בזה כי **טוב יום בחצרך מאלף והביא משם א"ז רמז מאליעזר עש"ב**. ואפשר לרמוז כי תיבת **בחצרך** הוא צירוף בירך צח דהמברך ק' ניצול מצ"ח קללות שבמשנה תורה ...

**ה' אֱלֹהֵי אֲבוֹתֵיכֶם** – גרשיים מונח רביע, יצא מן הכלל ללמד על עצמו או על הכלל כולו. אפשר שכפי' שפת"ח שברכות ה' מותנות בקיום המצוות והתורה. המקיים זוכה ברבוי ברכה בלתי מוגבל, והלא מקיים כפי' פני דוד נקלע לצי"ח קללות.

**ה' אֱלֹהֵי אֲבוֹתֵיכֶם** – גרשיים מונח רביע, כעין יצא מהכלל ללמד על עצמו, ודומה לענינו ב-**במדבר שלח-לך טו, לז- מא: פרשת צצית אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְהִנִּיחַ לְכֶם לְאֱלֹהִים אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם: פ**

**אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם** – גרשיים מונח רביע, יצא מן הכלל ללמד על עצמו, זהו ענין יחוד עילאה, שלית תפיסה ביה כלל ואין עוד מלבדו. הטעמים העליונים רמזו להגדרה בלתי בעלת הגדר. פעם (כגון פר' צצית) נאמר **אֲנִי** – גרשיים ופעם (כמו כאן) נאמר **ה'** – גרשיים, היות ושניהם מכוונים על יחוד עילאה, אפשר שזה מקור ללימוד ששם העצם הוא שם הוי' ויש לו עוד משמעויות ככגון מידת רחמים (**רמב"ן במדבר**).

מה משמעות **אֲבוֹתֵיכֶם** – רביע?, כגון שיוסף נחשב על האבות, או כגון שבעה אושפזיון, שבעה רועים **מיכה ה,ד: וְהָיָה זֶה שְׁלוֹם אֲשִׁירוֹ כִּי-יָבֹאוּ בְּאֶרְצָנוּ וְכִי יִדְרֹךְ בְּאֶרְמוֹתֵינוּ וְהִקְמֵנוּ עָלָיו שְׁבַעַת רַעִים וְשִׁמְנָה נְסִיכֵי אָדָם:**

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טו"ד) כי במצוותך האמתי – תהלים ק"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל פה, התשע"ח; **תפצית ההשערות: אתנה, סלוק = סוף-פסוק** (נקראים קיסרים ותפידים) – להגביל; מונח – רבוי; **מחפך פשטא** = מוציא מפשט; **מרכא = מאריך**, רבוי; **דרגא = מוציא**, רבוי; **מחלק**, ממעט, לא ממש; **טפחא = טרפא** – שני משמעות, רבוי מתפשט; **מרכא טפחא** – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; **דרגא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; **מרכא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; **תביר מרכא טפחא** – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטיה; **מקף** – רב-מצב של המוטעם, בד"כ מצב אחד נדרש; **פסקו I** – סדר שנחלק, השלם והחלק נדרשים; **זרקא סגול** – מוסיף מהענין על הענין או גורע ממנו; **פשטא** – פשוט, I; **זקף-קטן** – 2; **זקף-גדול** – 3; **רביע** – 4; **מונח רביע** – לפחות 4; ... **זקף-קטן** ... **זקף-קטן** בחצי פסוק – היקף; השלישיה: **קדמא** – סדר קדימות; **אולא = גרש = גרשי"ם** – יוצא מהענין; **קדמא ואולא** – מלמד, רמז לכלל ופרט, רבוי מיעוט) דרוש בפסוק כבעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; **תלישא-קטנה = תרסא** – דרוש בפסוק שיעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה, **תלישא-גדולה = תלשא** – דרוש בפסוק ולפניו שיעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; **פזר** – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה:

לטובת הבנת הנושא יוצגו מידי פעם חלק מהטעמים שבתנ"ך (חוץ מספרי איוב, משלי, תהלים), לפי תפקידיהם לפי ההשערות.

### 1.3 דברים א,א

**דברים א,יג:**

**הָבֵנו לְכֶם אֲנָשִׁים חֲכָמִים וְנִבְנִים וַיְדַעִים לְשִׁבְטֵיכֶם**

**וְאֲשִׁימָם בְּרִאשֵׁיכֶם:**

**הָבֵנו לְכֶם** - מונח תלישא-גדולה (תלשא) - שני תפקידי תלשא שמלמדת גם אלפניה וגם לאחריה, סה"כ ארבעה תפקידים. הכתוב מלמד

על חכמים וכו' אז תפקיד תלשא של בעל בחינה נעלה של חכמה וכו' אינו נצרך כאן. אלא היות ומדובר במנוי שופטים אז הם צריכים להיות בעלי יכולת **לאמוד אומדנות** שונות שזה מתפקידי תלשא, אומדנת דעת אנשים, אומדנות בדיני נפשות (בעל יכולת להרוג, אומדנת הנפגע, אומדנת הכלי לפגיעה), אומדנות בדיני מלקות וממונות, אומדנות ערכין, אומדנות שווי אדם, בעלי חיים, תנובת שדה ועצים, נכסים.

**תורה תמימה (יג) הָבֵנו לְכֶם אֲנָשִׁים** - וכי עלתה על דעתנו נשים, אלא מה ת"ל אנשים - ותיקים **כסופים**<sup>(ט)</sup> [ספרי]:

וידועים לשבטיכם - מהו ידועים - שיהיו ידועים לכם<sup>(ט)</sup> [שם]:

**תורה תמימה הערות הערה ח)** יש מפרשים **כסופים** מלשון נכסוף נכספתי, והיינו שיהיו אהובים וחמודים לבריות, ויש מפרשים דהוא מלשון בושח, ובלשון חז"ל כסיפא מילתא, והוא מענין **ענוה** וצניעות, כי הביישן הוא עניו, וכ"א בסנהדרין פ"ח ב' כל מי שהוא חכם ושפל ברך יהא דיין. ועיין ברמב"ם פ"ב ה"ז מסנהדרין חשיב בין יתר המעלות שצריך להיות לדיין שיהיה **עניו**, ותמה הלח"מ מניין לו זה, ונראה שמקורו מדרשה זו ע"פ הבאור **כסופים** מלשון בושח דהיינו **ענוה** וכגמרא דסנהדרין שהבאנו: **ע"פ המובא ב- תורה תמימה הערה ח) הָבֵנו לְכֶם** - מונח תלשא – דיין חייב להיות בעל בחינה נעלה של **ענוה**

**תורה תמימה הערות הערה ט)** ומפרש בספרי שאין למנות דיין את מי שאינו ידוע מי הוא אף על פי שהוא חכם גדול. והרמב"ם בפ"ב ה"ז מסנהדרין פ"י **וְנִבְנִים וַיְדַעִים** אלו שרוח הבריות נוחה מהם. והנה אם כי עיקר הדבר הוא בגמרא סנהדרין פ"ח ב' כל מי שהוא חכם ורוח הבריות נוחה ממנו יהא דיין, אבל צ"ע איפה מצא הרמב"ם הפי' וידועים למוכן זה, ובפרט שבספרי פרשוהו לענין אחר, וגם לא הביא הא דספרי שצריך להיות ידוע מי הוא. ואפשר לומר דמפרש בפ"י הספרי, דהכונה שע"י הכרת תכונת נפשו ומעשיהם הטובים יהיו אהובים לכם וזהו שאמרו בדרשה הקודמת מת"ל אנשים וכי עלתה ע"ד כו', והכונה לכתוב הבו לכם חכמים וגו', אך אז היינו אומרים כי "וידועים" שכתב אח"כ הו' פירושה ידועים לכם בחכמתם ובתבונתם, ולכן כתב אנשים שבאנושיותם יהיו ידועים, והיינו שיהיו ותיקים - צדיקים יראי ה' וכסופים - אהובים ונוחים לבריות:

**חֲכָמִים וְנִבְנִים וַיְדַעִים** – דרגא תביר טפחא, כעין קבוצת פרטים קשורים לענין, שעל כולם חלה אותה הלכה או בעלי אותה תכונה לגבי הענין. ע"פ המובא ב- **תורה תמימה הערה ח)** בכתוב נאמר במפורש ידועים בחכמתם ובתבונתם, לכן אפשר שתבנית הטעמים מרמזת לתכונות שאינן בכתוב אנשים שבאנושיותם יהיו ידועים (בעלי מעשים טובים), והיינו שיהיו ותיקים - צדיקים יראי ה' וכסופים (ענויים) - אהובים ונוחים לבריות:

**לְשִׁבְטֵיכֶם** – אתנה, מגביל. אפשר שהכתוב מלמד שה- **אֲנָשִׁים** – קדמא ישמשו בתחילה ברמת השבט ובבית הדין של השבט, ורק אח"כ ישמשו ברמת כלל העם, ובבית הדין הגדול.

**דברים א,טו:**

**וְאָקַח אֶת-רֵאשֵׁי שְׁבֻטֵיכֶם אֲנָשִׁים חֲכָמִים וַיְדַעִים וְאֶתְּן אוֹתָם רֵאשִׁים עֲלֵיכֶם שְׁרֵי אֲלָפִים וְשְׁרֵי מֵאוֹת וְשְׁרֵי חֲמִשִּׁים וְשְׁרֵי עֶשְׂרֵת וְשְׁטָרִים לְשִׁבְטֵיכֶם:**

**מדרש נתנים לדברים פרק א**

(טו) **וְאָקַח אֶת-רֵאשֵׁי שְׁבֻטֵיכֶם** משכתיים בדברים בתחילה אמרתי להם דברי שבח אשריכם שנתמניתם על הציבור אשריכם למי אתם באים לשמש בשורה לבני אברהם יצחק ויעקב בני אדם שנקראו בני אדם ורעים צאן מרעיתי בכל לשון של חיבה: **אֲנָשִׁים חֲכָמִים וַיְדַעִים** זו אחת משבע מדות שאמר יתרו למשה והלך ובקש ולא מצא אלא שלוש אנשי חיל חכמים וידעים: (ואלו הן **השבע מדות** שצריך שיהיו כולן אפלו בבית דין של שלשה חכמה יראה וענוה ושנאת ממון ואהבת האמת ואהבת הבריות להן ובעלי שם טוב: חכמה מני' שני' **אֲנָשִׁים חֲכָמִים וַיְדַעִים**: יראה שני' (שמות י"ח כ"א) יראי אלהים: וענוה ממש רבי' מה משה רבי' עניו שני' (במדבר י"ב ג') והאיש משה עניו מאד כך כל דיין צריך להיות עניו: ושנאת ממון שני' (שמות שם) שצא בצע אפלו ממון שלהן אינן נבהלין עליו ולא ורדפין לקבץ הממון: ואהבת האמת שני' (אנשין) אמת (שם) שיהיו ורדפין אחרי הצדק מחמת עצמן ובורחין מכל מיני עול: ואהבת הבריות להן שני' (**וידעו לְשִׁבְטֵיכֶם** אלו שרות הבריות נוחה מהן ובמה יהיו אהובין לבריות בזמן שהן בעלי עין טובה ונפש שפלה וחברתן טובה ומשאן ודבורן בנחת עם הבריות: ובעלי שם טוב שני' אנשי חיל (שם) שהן גבורים במצות וכובשין יצרן עד שלא יהיה להן שם גנאי ויהיה פרקן נאה ובכלל אנשי חיל שיהיה להן לב אמיץ להציל עשוק מיד (גזול) (גזול) כענין שני' (שם ב' י"ז) ויקם משה ויושיען):

**וְאֶתְּן אוֹתָם רֵאשִׁים עֲלֵיכֶם** שיהיו מכובדין עליכם ראשים במקרא ומשנה במקח וממכר בכניסה וביציאה נכנס ראשון ויוצא אחרון: **שְׁרֵי אֲלָפִים** אם יש שם אלף או תשע מאות ותשעים ותשעה אינו נתפש אלא שרי אלף: **וְשְׁרֵי מֵאוֹת** אם יש שם מאה או תשעים ותשעה אינו נתפש אלא שרי מאות: **וְשְׁרֵי חֲמִשִּׁים** אם יש שם חמשים או ארבעים ותשעה אינו נתפש אלא שרי חמשים: **וְשְׁרֵי עֶשְׂרֵת** אם יש שם עשרה או תשעה אינו נתפש אלא שרי עשרות: **וְשְׁטָרִים לְשִׁבְטֵיכֶם** אלו הלויים המכים ברצועה כענין שני' (נחמי' ח' י"א) והלויים מחשים לכל העם לאמר הסו:

**וְאָקַח אֶת-רֵאשֵׁי שְׁבֻטֵיכֶם** – גרשיים מונח רביע, כעין יצא ללמד על הכלל, והיות וממשיך בפירוט תכונות ה- **אֲנָשִׁים חֲכָמִים וַיְדַעִים**,

ואינו מזכיר אנשים נבונים, מלמד שכלל לא נמצאו נבונים רבים, ראה **ת"ת הערה י**.

**תורה תמימה (טו) חֲכָמִים וַיְדַעִים** - [ואילו למעלה אמר (פ' יג) חכמים ונבונים וידועים, מאי טעמא לא אמר הכא נבונים] לפי

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (ל) כי במצוותך האמנותי – תהלים קי"ט, שם; טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשע"ח; **תמצית ההשערות: אנתח, סלוק = סוף-פסוק** (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל; מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא מפשט; מרכא = מאריך, רבוי; דרנא – מצרף; תביר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפחא = טרחא – שנוי משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפחא – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; דרנא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; מרכא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; תביר מרכא טפחא – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטיה; מקף-רב מצב של הוטעם, בד"כ מצב אחד נדרש; פסקו I – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זרקא סגול – מוסיף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, I; זקף-קטן – 2; זקף-גדול – 3; רביע – 4; זקף-קטן ... זקף-קטן בחצי פסוק – היקף; השלישיה: קדמא – סדר קדימות; אולא = גרש = גרשי"ם – יוצא מהענין; קדמא ואולא – מלמד, רמז לכלל ופרט. רבוי מיעוט) דרוש בפסוק ככעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; תלישא-קטנא = תרסא – דרוש בפסוק שיעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה, תלישא-גדולה = תלשא – דרוש בפסוק ולפניו שיעור. מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; פז – דרוש מהפסוק רעיו לנשא אחר בהלכה:

שנבונים לא אשכח<sup>6</sup> [עירובין ק' ב']:

**תורה תמימה הערות הערה ז) ... ולכן נראה דבאמת כן הוא הדבר דגם בדורו של משה היו נבונים מישכר [ומה שהביאו מדה"י (מספר דברי הימים א'ב ומבני ישכר יודעי בינה לעתים) הוא משום דשם מצינו לשון זה] ובאמת הושיב מהם משה לשופטים, ומה שאמר ואלו נבונים לא אשכח – הכונה מכל יתר השבטים לבד מישכר, ולכן לא חשיב זה בפסוק, כי אף אם היה מישכר, אך מפני מעוטם בכמות לעומת מספר כל השופטים שהיו שבעת רבוא שמנות אלפים ושש מאות לא חשיב להו הפסוק.**

**את-ראשי שבטיכם** – מונח רביעי, בתפקיד של ארבע ועוד, שמפרש ב-**מדרש תנאים** על **אנשים חכמים יודעים** אלו **השבע מדות** שצריך שיהיו כולן אפלו בבית דין של שלשה חכמה יראה ועונה ושנאת ממון ואהבת האמת ואהבת הבריות להן ובעלי שם טוב: **אנשים חכמים יודעים** – מהפך פשטא זקף-קטן, פורש ב-(ג,א) שהחכמים וכו' צריכים להיות ענווים אנושיים ובעלי מעשים טובים, כאן מוסיף עליהם יראה ושנאת ממון אפילו של עצמם ואהבי אמת. אפשר כי מלמד כפרקי אבות מי שיראתו קודמת לחכמתו חכמתו מתקיימת. כי החכם עלול להתגאות ובאה תבנית הטעם ומרמזת שיהפך מידותיו והיה עניו וצנוע. אפשר כי כאן זקף-קטן ירמז לשתי תכונות אלו ולא להזדקפות – התנשאות.

**ונתן אותם ראשים עליכם**

**ונתן אותם ראשים** – מרכא תביר טפחא, כעין קבוצת פרטים קשורים לנושא והחלוקים בהלכותיהם או בעניניהם לגבי הנושא. מכח מיוניים לראשי העם וכדי שהעם יכבדם ויהיה מוראם עליהם לכן יש להם עדיפויות על פני כל העם כ-**מדרש תנאים** שיהיו מכובדין עליכם ראשים במקרא ומשנה במקרא וממכר בכניסה וביציאה כנסו ראשון ויוצא אחרון: וכך פסקה התוספתא **תוספתא משנת מגילה (ליברמן) פ"ג הכ"ד** אי זו היא קימה שאמרה תורה מפני שיבה תקום עומד מפניו שואל ומשיב בתוך ארבע אמות אי זהו הדרון שאמרה תורה והדרת פני זקן לא עומד במקומו ולא מדבר במקומו ולא סותר את דברו נוהג בו מורא ויראה משא ומתן בכניסה וביציאה והן קודמין לכל אדם שני ואתן אתם ראשים על העם (אפשר כי מורכב מ-(**דב א"ג**), **ונתן אותם ראשים** ומ-(**שמ' יתרו יחכה**)) **ונתן אתם ראשים על-העם** הפסוק במלואו ויבחר משה אנשי-חיל מכל-ישראל ונתן אתם ראשים על-העם ערי אֶלְפִים עֲרֵי מֵאוֹת עֲרֵי חֲמִשִּׁים וְעֲרֵי עֶשְׂרֵת: )

**עליכם** – אתנה, מגביל את רצון הנמשלים כפירש **פסיקתא זוטרתא (לקח טוב) דברים דף ב עמוד ב** ואשימם בראשיכם בין ברצונכם בין שלא ברצונכם:

**עליכם** – אתנה, מגביל את הראשים שלא ינהגו שררה והטרדה מתמדת כמו שרי האומות, שאז גדולתן גורמת להם ירידה כמסקנה מ-**במדבר רבה בהעלתך פרשה טו**.

**שרי אלפים** אם יש שם אלף או תשע מאות ותשעים ותשעה אינו נתפש אלא שרי אלף: **ושרי מאות** אם יש שם מאה או תשעים ותשעה אינו נתפש אלא שרי מאות: **ושרי חמשים** אם יש שם חמשים או ארבעים ותשעה אינו נתפש אלא שרי חמשים: **ושרי עשרות** אם יש שם עשרה או תשעה אינו נתפש אלא שרי עשרות: **שרי אלפים** – קדמא ואולא, כעין כלל מלמד, לכל הפרטים שאחריו, שאם אחד בקבוצה עבר עבירה, יש אחריות לשר הקבוצה לכך כי באופן כלשהו לא טיפל בעובר כראוי. ובלשון קצת שונה פירש **פסיקתא זוטרתא (לקח טוב) דברים דף ב עמוד ב** שאם היו תקצי"ט היה אחד נתפש בעדן שר אלף וכן כלם.

**ושטרים לשבטיכם** אלו הלויים המכים ברצועה. **לשבטיכם** – סלוק, מגביל וטעם טפחא במלת **ושטרים** בתפקיד פותח טפח ולקבל את תכונת ההגבלה על מלת **ושטרים** ללמד כ-**מדרש תנאים** כי השוטרים שבכל שבט אינם מבני השבט אלא משבט לוי המפורז בין השבטים. ועוד טעם טפחא ללא מרכא לפניה במלת **ושטרים**, בתפקיד מתפשטת תכונת ההגבלה אל הכתוב לפניה, אפשר באה ללמד כי היות ושבט לוי אינו מבני השבט שבקרבו הוא יושב אז הוא פועל ללא מורא ומשוא פנים בהוצאת הדין לפועל, על פשוטי עם ועל השרים למיניהם עד לדיינים וראשי השבט.

**דברים א,כו: ולא אביחם לעלת**

**ותמרו את-פי ה' אלהיכם:**

**תיב"ע א'** והמתנות לפתגמי עשרא רשיעין - האמתם לדברי המרגלים

**ב'** וסריבתון על מימרא דה' א-להכון - סרבתם לדבר ה'

**תולדות יצחק דברים א**

... ואם תאמר אם כן מה זה שאמר **ולא אביחם לעלת**, ראוי היה שלא ירצו לעלות כיון שטענו חטין והודה לו בשעורים, התשובה אמר להם משה

**ותמרו** – זקף-גדול, שלוש נקודות, שתיים באופן אחד ואחת באופן אחר, כהמשך מאמר תולדות יצחק

**א' אם לא שאתם רשעים**

**ב' ואינכם מאמינים ביי'**,

נקודה באופן אחר לא הייתם מבינים רשעות תשובתם (של המרגלים) והייתם דנים לכף זכות מאמר המרגלים, וזהו שאמר **ותמרו את-**

**פי ה' אלהיכם**:

**אנציקלופדיה תלמודית כרך כה, [ישיבת ארץ ישראל] טור תרסה**

**א. מקורה וגדרה.** הציווי שנצטוו בני ישראל לפני כניסתם לארץ ישראל: **והורשתם את הארץ וישבתם בה** כי לכם נתתי את הארץ לרשת אתה והתנתלתם את הארץ וגו'<sup>2</sup>, יש מהראשונים שפירש שהרי זו מצות-עשה\*, שצוה אותם שישבו בארץ ויירשו אותה, כי הוא נתנה להם ולא ימאסו בנחלת ה'.<sup>3</sup> וכן מנה מצוה זו במנין המצוות: שנצטוונו לרשת את הארץ אשר נתן האל יתברך לאבותינו, לאברהם ליצחק וליעקב, ולא נעזבנה ביד זולתנו מן האומות או לשממה<sup>4</sup>, ושנכפלה מצוה זו במקומות אחרים, וגו'**ותמרו** – זקף-גדול, שתי נקודות בישוב ארץ-ישראל – הורשה גם בלי מלחמה, ישיבה, נקודה באופן אחר **ולא נעזבנה ביד זולתנו מן האומות או לשממה**

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טו"ד"כ) כי במצוותך האמנותי – תהלים ק"ט, שם; טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשע"ח; **הצגת ההשערות**: **אתנה**, **סלוק** = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל; **מונה** – רבוי; **מהפך פשטא** – מוציא מפשט; **מרכא** = מאריך, רבוי; **דקא** – מצרף; **תביר** – מחלק, ממעט, לא ממש; **טפחא** = טרפח – שנוי משמעות, רבוי מתפשט; **מרכא טפחא** – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; **דקא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; **מרכא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; **תביר מרכא טפחא** – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטיה; **מקף** – רב-מצב של המוטעם, בד"כ מצב אחד נדרש; **פסקו** – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; **זרקא סגול** – מוסיף מהענין על הענין או גורע ממנו; **פשטא** – פשוט, 1; **זקף-קטן** – 2; **זקף-גדול** – 3; **רביעי** – 4; **מנה רביעי** – לפחות 4; ...; **זקף-קטן** ... **זקף-קטן** בחצי פסוק – היקף; השלישי: **קדמא** – סדר קדימות; **אולא** = גרש = גרשי'ם – יוצא מהענין; **קדמא ואלא** – מלמד, רמז לכלל ופרט, רבוי מיעוט) דרוש בפסוק בכעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; **תלישא-קטנה** = **טרסא** – דרוש בפסוק שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה, **תלישא-גדולה** = **תלשא** – דרוש בפסוק ולפניו שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; **פזר** – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה:

1.4 דברים א,ה

דברים א,ה:

**בְּעֵבֶר הַיְהוֹדָה בְּאֶרֶץ מִזְרָח הַיַּאֲבֵל מִשֶּׁה בְּאֶרֶץ-הַתּוֹרָה הַזֹּאת לְאִמְרֵךְ:**

**רש"י (ה) הַיַּאֲבֵל** – התחיל (ראה ספ"ד ד), כמו "הנה נא הואלתי" (בר' יח,כו). **בְּאֶרֶץ-הַתּוֹרָה** – בשבעים לשון פירשה להם (ראה תנח" דברים ב).

**ליקוטי שיחות חלק ג ע' 862** ... והנה לפני חטא דור הפלגה דיברו כולם שפה אחת, לשון הקודש. והחטא גרם פירוד בעולם שבעים לשון, כאשר איש אינו מבין את שפת רעהו. מובן אם כן שתרגום התורה מלשון הקודש לשבעים לשון משמעותו המשכת אחדות גם במקום הפירוד.

**ליקוטי שיחות חלק כ"ד ע' 1** ... בשבעים לשון פירשה להם איתא במסכת סופרים (פ"א,ה"ז): מעשה בחמישה זקנים שכתבו לתלמי את התורה יונית, והיה אותו היום קשה לישראל, כיום שנעשה בו העגל, שלא היתה התורה יכולה להתרגם כל צרכה. ... וכמו כן תרגום התורה אינו קשה מצד עצמו, וכמו שמצינו שמשה תרגם את התורה, אלא שיכול לגרום לענין שלילי שיטעו בהבנת התרגום, כמו שמצינו (מס' סופרים שם) ש"ג דברים שינו בה כדי שלא יטעה תלמי בהבנת התרגום. ונמצא שגם תרגום התורה אינו קשה מצד עצמו אלא שיכול לבוא מזה ענין שלילי.

**ליקוטי שיחות חלק ל"ו ע' 38** ... יש לחדש, שבזה נפעל שתהיה חלות גדר הקדושה דתורה גם בלימוד התורה בשבעים לשון, דבלעדי זאת יש מקום לומר, שכיוון שניתנה תורה בלשון הקודש הרי קדושת התורה וגדר לימוד התורה לא חלים כשלומד עניני התורה בלשונות אחרים.

ולכן, היה צורך בפעולה מיוחדת בחידוש קדושת התורה גם בשבעים לשון (ונפקא מינה להלכה בזה האיסור לדבר דברי תורה בשאר לשון כשהוא ערום, חיוב ברכת התורה כשמדבר בשאר לשון).

**רמב"ם הלכות ברכות פ"א,ה"ו** וכל הברכות כולן נאמרין בכל לשון והוא שיאמר כעין שתקנו חכמים, ואם שינה את המטבע (ב) הואיל והזכיר אזכרה ומלכות וענין הברכה אפילו בלשון חול יצא.

**כסף משנה הל' ברכות פ"א,ה"ו** וכל הברכות כולן וכו'. גם זה שם (בבלי ברכות מ':) מנימין רעיא כרך ריפתא ואמר בריך רחמנא מאריה דהאי פיתא אמר רבא יצא ידי ברכה ראשונה מאי קמ"ל אף על גב דאמרה בלשון חול תנינא ואלו נאמרין בכל לשון פרשת סוטה וברכת המזון איצטריך סד"א ה"מ (הני מילי) היכא דאמרה בלשון חול כי היכי דתקינו רבנן בלשון הקדש אבל לא אמרה בלשון חול כי היכי דתקינו רבנן בלשון הקדש כלומר אלא בנוסח אחר כי הא דמנימין אימא לא יצא קמ"ל (שגם אם לא בריך בנוסח שתקינו רבנן יצא), וזהו שחזר רבינו וכפל אפילו בלשון חול יצא לומר דא"ג דאיכא תרתי שאין הברכה כתקנת חכמים והיא בלשון חול אפילו הכי יצא:

**אוצר החכמה: ברכת משה הרב אביעד אשואל א,כו**, ע' 50 ... כל הברכות נאמרין ... בלשון שבמין ... ובהמשך דן האם יש להזכיר שם הוי"ה בלשון הקודש בתוך ברכה בלע"ז שיש אומרים שזה פירוש מלת "אזכרה" בפסק הרמב"ם. אבל פוסקים אחרים כתבו שמספיק כנוי לשם בלע"ז ואז גם מותר למחוק. ובשו"ע סי' קסז, סעיף פסק שאם במקום ברכת המוציא אמר בריך רחמנא מאריה דהאי פיתא יצא. משמע שמצריך להזכיר שם ה' בלשון ארמית ... ורק בברכה בלשון הקודש לא יוצא בכנוי.

**משנה שבת פט"ז,מ"א** כל כתבי הקודש מצילין אותן מפני הדליקה בין שקורין בהן ובין שאין קורין בהן ואף על פי שכתובים בכל לשון טעונים גניזה ... **פירוש המשנה לרמב"ם שבת פט"ז,מ"א** ... אבל מפני הדליקה אין מצילין אותן אלא אם כן היו כתובין בכתב אשורי ובלשון הקדש.

**משנה מגילה פ"א,מ"ח** אין בין ספרים לתפילין ומזוזות אלא שהספרים נכתבין בכל לשון ותפילין ומזוזות אינן נכתבות אלא אשורית רבן שמעון בן גמליאל אומר אף בספרים לא התירו שיכתבו אלא יונית: **ר' עובדיה מברטנורא מגילה פ"א,מ"ח** ... והלכה כר' שמעון בן גמליאל. מיהו בזמן הזה כבר אבד אותו לשון יוני ונשתבש, לפיכך אין כותבין ספרים בזמן הזה אלא בכתב הקודש ובלשון הקודש:

**משנה מגילה פ"ב,מ"א** הקורא את המגילה למפרע לא יצא קראה על פה קראה תרגום בכל לשון לא יצא אבל קורין אותה ללועזות בלעז והלועז ששמע אשורית יצא:

**פירוש המשנה לרמב"ם מגילה פ"ב** ... עברי שקראה תרגום בכל לשון לא יצא חוץ מלשון יוני, אבל קוראין אותה ללועזות בלעז, והוא שכתובה בלעז כדי שלא תהיה הקריאה על פה. ... והלועז ששמע אשורית יצא, שאע"פ שאינו יודע פירוש כל מלה ומלה הרי הוא מבין כלל הענין.

**בבלי שבת פת"ב** ... אמר רבי יוחנן: מאי דכתיב (תהלים סח) ה' יתן אמר המבשרות צבא רב - כל דיבור ודיבור שיצא מפי הגבורה נחלק לשבעים לשונות. תני דבי רבי ישמעאל: (ירמיהו כג) וכפטיש יפצץ סלע מה פטיש זה נחלק לכמה ניצוצות - אף כל דיבור ודיבור שיצא מפי הקדוש ברוך הוא נחלק לשבעים לשונות. (ילקוט שמעוני ירמיהו רמז שו, שפת אמת [תרמ"ח])

**הואיל משה** – (אתנח) מונה זקף-קטן, והוא פעולה ואחריו פעולה נוספת **בְּאֶרֶץ-הַתּוֹרָה הַזֹּאת** – תבנית העשויה ללמד אלאחריו ואלפניו. כאן מלת **בְּאֶרֶץ** יש לה גם פירוש של תרגום ועיקרו אינו בשביל יושבי ארץ ישראל אלא עבור היושבים בכתוב אלפניו **בְּעֵבֶר הַיְהוֹדָה בְּאֶרֶץ מִזְרָח הַיַּאֲבֵל** המשמש כמשל לחו"ל. כאשר תבנית הטעמים של **בְּעֵבֶר הַיְהוֹדָה** – מרכא טפחא כיתור לרבות על עבר הירדן שאר ארצות שמחוץ לארץ ישראל שבין כולם מדברים בשבעים לשון. כגון טעם מלת **הַיְהוֹדָה** – טפחא בתפקיד עוצר – מפריד בין שפת עבר הירדן כארץ אחת ובין שפת **אֶרֶץ מִזְרָח הַיַּאֲבֵל** כארץ אחרת.

**הואיל משה** – מונה זקף-קטן, שתי דרשות על הפשט: (א) משה באר התורה בלשון הקודש (ב) משה התחיל – היינו הראה שמותר לתרגם התורה ללע"ז וע"ז זה מחזירים הקדושה והאחדות לעולם שהיתפרד במעשה דור הפלגה שעד אז כל העולם דבר רק בלשון הקודש. **בְּאֶרֶץ-הַתּוֹרָה הַזֹּאת לְאִמְרֵךְ** – תביר מקף מרכא טפחא סלוק.

**אֶת-הַתּוֹרָה** – אפשר כי מלת היחס **אֶת** מרבה את התורה שבעל-פה, טעם מקף **אֶת-הַתּוֹרָה** – מקף כרב-מצב (א) תורה ותורה שבעל-פה בלשון הקודש (ב) תורה ותורה שבעל-פה מתורגמת ללע"ז או שנכתבת מלכתחילה בלע"ז.

אפשר כי הכתוב (**דברים א,ה**) **בְּאֶרֶץ-הַתּוֹרָה** – בשבעים לשון פירשה להם (ראה תנח" דברים ב) (פ' רש"י) הוא בטוי להרחבת התרגום של עשרת הדברות, שהקב"ה פתח בו כנדרש ב-**בבלי שבת פת"ב** ... אף כל דיבור ודיבור שיצא מפי הקדוש ברוך הוא נחלק לשבעים לשונות. התרגום של הקב"ה, היווה את הגרעין שמשה הרחיב ממנו לתרגום מלא של התורה.

אפשר כי הכתוב (**דברים א,ה**) **בְּאֶרֶץ-הַתּוֹרָה** – בשבעים לשון פירשה להם (ראה תנח" דברים ב) (פ' רש"י) הוא הבסיס לחלקי

ב"ה טוב טעם ודעת למדני כי במצוותך האמיתי – ההלים ק"ט שם; טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשע"ח; **תפצית ההשערות: אתנת, סלוק = סוף-פסוק** (נקראים קיסרים ותפקידם) – להגביל; מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא מפשט; מרכא = מאריך, רבוי; דרגא – מצרף; תביר – מחלק, ממעט, לא ממש; **טפחא = טרשא** – שני משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפחא – קב' ששויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; **דרגא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; מרכא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; **תביר מרכא טפחא** – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטיה; **מקא** – רב-מצב של המוטעם, בד"כ מצב אחד נדרש; **פסוק** – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; **זרקא סגול** – מוסיף מהענין על הענין או גורע ממנו; **פשטא** – פשוט, 1; **זקא-קטן** – 2; **זקא-גדול** – 3; **רביע** – 4; **מונח רביע** – לפחות 4; ... **זקא-קטן** ... **זקא-קטן** בחצי פסוק – היקף; השלישיה: **קדמא** – סדר קדימות; **אולא** = גרש = גרשיים – יוצא מהענין; **קדמא ואולא** – מלמד, רמז לכלל ופרט, רבוי מיעוט) **דרוש בפסוק** כמעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; **תלישא-קטנא** = **טרסא** – דרוש בפסוק שיעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה, **תלישא-גדולה** = **תלשא** – דרוש בפסוק ולפניו שיעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; **פיר** – דרוש מהפסוק רעיון לנשוא אחר בהלכה:

**משנות הבאות משנה שבת פט"ז,מ"א כל כתיבי הקודש ... שכתובים בכל לשון, משנה מגילה פ"א,מ"ח ... שהספרים נכתבין בכל לשון, משנה מגילה פ"ב,מ"א הקורא את המגילה ... אבל קורין אותה ללועזות בלעז .**

**באך** – תביר כמעט או כלא ממש תרגום מלא, ירמז לנאמר במסכת סופרים פ"א,ה"ז שהזקנים שתרגמו התורה ליוונית שינו בה י"ג דברים כדי שלא יטעה תלמי בהבנת התרגום. ענין תרגום שאינו מושלם נידון במסכת מגילה. על בסיס הגמרא ב-**בבלי מגילה גא**, על **נחמיה ח,ח: וַיִּקְרְאוּ בַסֵּפֶר בְּתוֹרַת הָאֱלֹהִים מִפֶּרֶשׁ וְשׁוֹם שֶׁכָּל וַיְבִינּוּ בְמִקְרָא: פ** דרשנו כי הכתוב **וַיִּקְרְאוּ בַסֵּפֶר בְּתוֹרַת הָאֱלֹהִים** – מרכא תביר מרכא טפחא, מלמד על קבוצת פרטים הקשורים בנושא קריאה בספר תורת האלקים, והשוניים בהלכותיהם לגבי הנושא. יש מאכן רמז בטעמי המקרא שלא כל הנקרא והמתורגם בימי עזרא אפשר לקרוא או לתרגם ברבים. והפרטים והלכותיהם מפורטים ב-**בבלי מגילה כה,א משנה: (א) מעשה ראובן נקרא ולא מתורגם, ברכת כהנים, מעשה דוד ואמנון - נקראין ולא מתרגמין. (ב) מעשה תמר נקרא ומתרגם, מעשה עגל הראשון נקרא ומתרגם, (ג) מעשה עגל (ה) השני נקרא ולא מתרגם. וגם ב-גמרא. איתא תנו רבנן: (א) יש נקריין ומתרגמין, (ב) ויש נקריין ולא מתרגמין, (ג) ויש לא נקריין ולא מתרגמין. וגו'**

**את-התורה הזאת** – מרכא טפחא, כיתור לרבות, ירמז ללימוד התורה בלע"ז. והרבוי של חיוב ברכת התורה כשמדבר בשאר לשון. ואפשר לבאר ע"פ ההלכה, שאפשר לברך בכל לשון בתנאי שהמברך מבין ברכתו, ואילו בלשון הקודש יוצא גם אם לא מבין ברכתו. הרב י"מ רושצקי העיר כי מקובל כי ברכת המזון היא מדאורייתא. על ברכה אחת יש מחלוקת. מקובל כי שאר הברכות הן מדרבנן ע"ד דברו. רבוי ברכת התורה בלע"ז או ברכת התורה בלשון הקודש על לימוד התורה בלע"ז מהפסוק ירמז כי גם ברכת התורה היא מדאורייתא.

**לאמר** – סלוק, מגביל האיסור לדבר דברי תורה בשאר לשון כשהוא ערום. וזה דרשנו על **בראשית ויגש מז,יט: לָמָּה נִקְוִית לַעֲיִינֶיךָ** להלכות הקשורות להרחקה ממת התופס ארבע אמות (**בבלי ברכות יח,א**), וממקום של ערום, ומאשה ע"פ **עין משפט** שו"ע או"ח מה,א (תפילין ד' אמות ממת, מבית הקברות ומבית המרחץ)

**דברים א,יט:**  
**וְנִסַּע מִחֵרֶב נִגְלָךְ אֶת כָּל-הַמִּדְבָּר הַגָּדוֹל וְהַנּוֹרָא הַהוּא אֲשֶׁר רְאִיתֶם בְּדֶרֶךְ תֵּר הָאֲמֹרִי פֶּאֶשֶׁר צָנְהָ ה' אֱלֹהֵינוּ אֲתָנוּ וְנִבְא עַד קִדְשׁ בְּרַנֵּעַ:**  
**וְנִבְא עַד קִדְשׁ בְּרַנֵּעַ:** זקא-גדול כפ' **רש"י** ... י"ט מהם עשו בקדש וי"ט הולכים ומטורפים וחזרו לקדש **במד' לב**) ויניעם במדבר כך מצאתי בסדר עולם. שלוש נקודות, שתיים על שבאו פעמיים לקדש ברנע, ואחת כנאמר ב-**(דב' א,מו)** ותשבו בקדש ימים רבים כימים אשר ישבתם. כלומר הגעה ראשונה לקדש, ישיבה בקדש י"ט שנה, יציאה מקדש שנמשכה י"ט שנה, הגעה שניה לקדש,

**דברים א,כה:** **וַיִּקְחוּ בְיָדָם מִפְּרִי הָאָרֶץ וַיֹּרְדוּ אֵלֵינוּ וַיִּשְׁבוּ אֲתָנוּ דְבַר וַיֹּאמְרוּ טוֹבָה הָאָרֶץ אֲשֶׁר-ה' אֱלֹהֵינוּ נָתַן לָנוּ: וַיֹּאמְרוּ טוֹבָה הָאָרֶץ ע"פ ת"י ורש"י האומרים הם כלל בן-יפנה ויהושע**  
**שפת"ח** ע"פ **רא"ם** – אע"פ שגם שאר מרגלים אמרו טובתה, מכל מקום גם היו מוצאים דבה על הארץ וכאן כתיב ויאמרו טובה הארץ משמע שלא כלל ברעתה.  
**רמב"ן** ... והנכון מה שפירשתי שם (שמ' יג,לב ???), שכולם הורו לפני משה ואהרן וכל העדה, ואמרו: **(במ' שלח יג,כז)** **בָּאנו אֶל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר שְׁלַחְתָּנוּ וְגַם זָבַת חֶלֶב וְדָבַשׁ הִוא וְזֶה-פְרֻתָהּ:** – והנה כלם בהסכמה אחת בטובת הארץ, אבל בחוזק העמים ההם המסו את לבבם; ... **(במ' שלח יג,כז)** **וַיִּסְפְּרוּ-לִי וַיֹּאמְרוּ בָּאנו אֶל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר שְׁלַחְתָּנוּ וְגַם זָבַת חֶלֶב וְדָבַשׁ הִוא וְזֶה-פְרֻתָהּ:**

**דברים א,כה:** **וַיֹּאמְרוּ** – מונח זקא-קטן במלה אחת, כעין ריבה וריבה את הכל, ריבה כל המרגלים לאמר טובת הארץ, אבל רק שניים אמרו רק טובה.  
**(במ' שלח יג,כז)** **וַיֹּאמְרוּ** – מונח זקא-קטן במלה אחת, כעין ריבה וריבה את הכל, ריבה כל המרגלים לאמר טובת הארץ, אבל רק שניים אמרו רק טובה.

**דברים א,לג:** **הַחֵלֶךְ לַפְּנִימָם בְּדֶרֶךְ לְתוֹר לְכֶם מְקוֹם לְחַנְתְּכֶם פֶּאֶשׁ | לִילָה לְרִאֲתְכֶם בְּדֶרֶךְ אֲשֶׁר תֵּלְכוּ-בָהּ וּבַעֲנֵן יוֹמָם: לְרִאֲתְכֶם בְּדֶרֶךְ – פשטא פשטא, כעין בעת ובעונה אחת, אפשר שמרמז על הימצאות עמוד הענן ועמוד האש בעת ובעונה אחת **רש"י** (לג) **לְרִאֲתְכֶם** – כמו 'להראותכם'; וכן **(שמ' בשלח יג,כא)** **לְחַנְתֶּם הַדֶּרֶךְ;** **שמות בשלח יג,כא – כב:**  
[כא] ה' הִלֵּךְ לַפְּנִימָם יוֹמָם בְּעַמּוּד עָנָן לְחַנְתֶּם הַדֶּרֶךְ וּלְיָלֵה בְּעַמּוּד אֵשׁ לְהַאֲרִיךְ לָהֶם לְלַלֵּת יוֹמָם וּלְיָלֵה:  
[כב] **לֹא-יָמִישׁ עַמּוּד הָעֲנָן יוֹמָם וְעַמּוּד הָאֵשׁ לַיְלָה לַפְּנֵי הָעָם: פ**  
**רש"י** (כא) **לנחוחם הדרך** – נקוד פתח, שהוא כמו 'להנחותם'; 'לראותכם בדרך אשר תלכו בה' (דב' א,לג) – שהוא כמו 'להראותכם'; אף כאן: להנחותם על ידי שליו; ומי הוא השליח? **עמוד הענן**. והקדוש ברוך הוא בכבודו מוליכו לפניהם, ומכל מקום את עמוד הענן הכין להנחותם על ידו, שהרי על ידי עמוד הענן הם הולכים. [עמוד הענן אינו לאורה, אלא להוריהם הדרך.] (כב) **לֹא-יָמִישׁ** הקדוש ברוך הוא את **עַמּוּד הָעֲנָן יוֹמָם וְעַמּוּד הָאֵשׁ לַיְלָה** – מגיד שעמוד הענן משלים לעמוד האש ועמוד האש משלים לעמוד הענן, **שעוד** שלא ישקע זה עולה זה (ראה שבת כג,ב). [לפני העם – כלומר: לא חסר לפניהם עמוד ענן כיום ועמוד אש בלילה.]  
**אור החיים** – **וּלְיָלֵה בְּעַמּוּד אֵשׁ לְהַאֲרִיךְ** ... שכל ארבעים שנה שהיו במדבר לא הלכו אלא לאורו, אור קדוש שלא היה מתפשט חוץ למחנה ישראל (ביום, השמש נראה ככוכב רחוק)  
**בבלי שבת כג,ב****



ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטוד"ל) כי במצוותך האמנותי – תהלים קי"ט, שם; טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשע"ח; **תמצית ההשערות: אתנת, סלוק = סוף-פסוק** (נקראים קיסרים ותפקידם) – להגביל; **מונח** – רבוי; **מהפך פשטא** – מוציא מפשט; **מרכא = מאריך**, רבוי; **דרגא** – מצרף; **תביר** – מחלק, ממעט, לא ממש; **טפחא = טרחא** – שנוי משמעות, רבוי מתפשט; **מרכא טפחא** – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; **דרגא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; **מרכא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; **תביר מרכא טפחא** – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטיה; **מקף-רב-מצב** של המוטעם, בד"כ מצב אחד נדרש; **פסק ו** – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; **זקא סגול** – מוסיף מהענין על הענין או גורע ממנו; **פשטא** – פשוט, I; **זקף-קטן** – 2; **זקף-גדול** – 3; **רביע** – 4; **מונח רביע** – לפחות 4; ... **זקף-קטן** ... **זקף-קטן** בחצי פסוק – היקף; השלישיה: **קדמא** – סדר קדימות; **אולא = גרש = גרשי"ם** – יוצא מהענין; **קדמא ואולא** – מלמד, רמז לכלל ופרט, רבוי מיעוט) **דרוש בפסוק** בכעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; **תלישא-קטנא = תרסא** – דרוש בפסוק שער, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה, **תלישא-גדולה = תלשא** – דרוש בפסוק ולפניו שער. מחיצה, עמירה, שגגה = שכחה; **פזר** – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה:

דביתהו דרב יוסף הות מאחרא ומדלקת לה, אמר לה רב יוסף: תניא **(שמ'בא יג,כב) לא-ימיש עמוד הענן יומם ועמוד האש לילה מלמד שעמוד ענן משלים לעמוד האש, ועמוד האש משלים לעמוד הענן.**

**רש"י עמוד הענן** – של יום משלים אורו לעמוד האש, שהיה עמוד האש בא קודם שישקע עמוד הענן, אלמא: אורח ארעא בהכי. **התורה והמצוה (המלבי"ם) על המכילתא** שבלכתם למדבר איתם ובשובם משם בחזרה הלך ה' לפניכם בעמוד אש וענן ולחץ אותם ללכת יומם ולילה בלי מרגוע שמזה חשב פרעה שהם בורחים מפחדו שע"כ ילכו גם בלילה, וע"פ זה אחר שראה ששבו בחזרה חשב כי נבוכים הם וא-ליקים עזובם.

**סיכום: לראתכם בדרך** - פשטא פשטא, כעין בעת ובעונה אחת, אפשר שמרמז על הימצאות עמוד הענן ועמוד האש בעת ובעונה אחת לפחות בשעת החילוף ביניהם. לפי המלבי"ם אפשר להבין שמעת ציאת מצרים עד עמדם על ים סוף עמוד הענן ועמוד האש היו עמם בעת ובעונה אחת. וכתוב מפורש שבעמדם על ים סוף עד אחרי מעבר ים סוף היו עמוד הענן ועמוד האש בעת ובעונה אחת. לפי אור החיים עמוד האש האיר גם ביום.

**באש ו לילה** – מונח פסק (ואינו מונח לגרמיה) רביע, אפשר כי מרמז לאחד מארבע המלאכים הראשיים שבמרכבה.

מעניני דיומא: **דברים ב,כג: והענים הישבים בפתרים עד-עננה כפתרים היצאים מפתר השמידם וישבו תחתם**; **רש"י (כג) והענים הישבים בפתרים וגו' - ענים מפלשתיים הם, ... והבאתי עליהם כפתרים והשמידום וישבו תחתם, ועכשיו אתם מותרים לקחתה מידם. תמוז – מנחם-אב התשע"ד – במלחמת "צוק איתן" עד-עננה כפתרים היצאים מפתר – כעין טילי כיפת ברזל השמידום ועכשיו אתם מותרים לקחתה מידם.**  
**תמוז – מנחם-אב התשע"ד – במלחמת "צוק איתן" סיחן – גי' כחמ"ס, פי-הקשה ה' אלתיד את-רוחו ואמין את-לכבו למען תמוז בידך פנים הנה: ס כן יאבדו כל אויבך ישראל.**

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (ט"ו) כי במצוות ה' האמנית – ההללים ק"ט; שם; טעמי המקרא והתורה שבעל פה; התשע"ח; **הפצות ההשערות**: **אתח**, **סלוק** = סוף-פסוק (נקראים קיסרים בפסוקים) – להגביל; מונח – רבי; **מהפך פשטא** – מוציא מפשט; **מרכא** = מאריך; רבוי; **דרגא** – מצרף; **תביר** – מחלק; ממעט, לא ממש; **טרקא** – שנוי משמעות; רבוי מתפשט; **מרכא טפחא** – קב' שעשויה לגדול, יותר לרבות, מכל מקום; **דרגא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה שזה לפרטיה; **מרכא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה לא שזה לפרטיה; **תביר מרכא טפחא** – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטיה; **מקף** – רב-מצב של המוטעם, בד"כ מצב אחד נדרש; **פסקו** – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; **זרקא סגול** – מוסיף מהענין על הענין או גורע ממנו; **פשטא** – פשוט, 1; **זקף-קטן** – 2; **זקף-גדול** – 3; **רביע** – 4; **מונח רביע** – לפחות 4; ... **זקף-קטן** בחצי פסוק – היקף; השלישיה; **קדמא** – סדר קדימות; **אולא** = גרש = גרשיים – יוצא מהענין; **קדמא ואולא** – מלמד, רמז לכלל ופרט, רבוי מיעוט) דרוש בפסוק בכעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; **תלישא-קטנה** = **טרסא** – דרוש בפסוק שיעור, מוציאה, עקירה, שגגה = שכחה, **תלישא-גדולה** = **תלשא** – דרוש בפסוק ולפניו שיעור, מוציאה, עקירה, שגגה = שכחה; **פזר** – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה:

**1.5 דברים א,א (התשע"ח)**

**דברים א,ד: אַחְרֵי הַפְּתוֹ אֶת סִיחֹן מֶלֶךְ הָאֱמֹרִי אֲשֶׁר יוֹשֵׁב בְּחֶשְׁבוֹן וְאֵת עֹג מֶלֶךְ הַכְּנַעַן אֲשֶׁר יוֹשֵׁב בְּעֶשְׂתָּרֹת בְּאֲדָרְעִי:**

**אַחְרֵי הַפְּתוֹ** - מונח רביע, לפחות ארבע סיבות להתמנה בתוכחה

**(א) ספרי דברים פיסקא ב** (אמנם ב-(ג,א) אבל לפי שבספרי פיסקא ג על (ד,א) וכן רש"י (שם) כתבו שמשה המתין עם התוכחה, אז הסיבות להתמנה לתוכחה שנאמרות ב-(ג,א) מתאימות לתבנית הטעמים מוזה רביע ב-(ד,א))

דבר אחר **(ג,א) וַיְהִי בְּאַרְבַּעֵים שָׁנָה**. מלמד שלא הוכיחם אלא סמוך למיתה ממי למד מיעקב שלא הוכיח את בניו אלא סמוך למיתה שנאמר (בר' יח"ט,א) ויקרא יעקב אל בניו ויאמר האספו ואגידה לכם את אשר יקרא אתכם באחרית הימים. (בר' יח"ט,ג) ראובן בכור, וכי אין אנו יודעים שראובן בכור אלא מלמד שאמר לו ראובן בני אומר לך מפני מה לא הוכחתיך כל השנים הללו (טט – א) כדי שלא תניחני ותלך ותדבק בעשו אחי, ומפני ארבעה דברים אין מוכיחים את האדם אלא סמוך למיתה (טט – ב) כדי שלא יהא מוכיחו וחוזר ומוכיחו, (טט – ג) ושלא יהא חבירו ורואהו ומתבייש ממנו, (טט – ד) ושלא יהא בלבו עליו, (טט – ה) וכדי שיפרשו ממנו בשלום שהתוכחה מביאה לידי שלום (ב) כפי רש"י (עה"ת) **(ד) אַחְרֵי הַפְּתוֹ** - אמר משה אם אני מוכיחם קודם שיכנסו לקצת הארץ, (טט – א) יאמרו מה לזה עלינו, מה היטיב לנו, (טט – ב) אינו בא אלא לקנתר ולמצוא עילה שאין בו כח להכניסנו לארץ, לפיכך המתין עד שהפיל (טט – ג) סיחון (טט – ד) ועוג לפניהם (טט – ה) והורישם את ארצם ואחר כך הוכיחן:

**אַת** – יתיב **סיחון מלך האמרי אשר יושב בחשבון ואת עוג** – יתיב, כפי רש"י (עה"ת) **סיחון** וגו' **אשר יושב** וגו' - אילו לא היה סיחון קשה והיה שרוי בחשבון, היה קשה, שהמדינה קשה, ואילו היתה עיר אחרת וסיחון שרוי בתוכה היתה קשה, שהמלך קשה, על אחת כמה וכמה שהמלך קשה והמדינה קשה:

**אשר-יושב בעשתרת** - המלך קשה והמדינה קשה:

**את סיחון** – יתיב בתפקיד דווקא כך, **(ספרי פי' ג)** על אחת כמה וכמה שהמלך (סיחון) קשה, והמדינה קשה

**ואת עוג** – יתיב בתפקיד דווקא כך, **(ספרי פי' ג)** על אחת כמה וכמה שהמלך (עוג) קשה, והמדינה קשה

**דברים א,ו: ה' אֶלְתֵּינוּ דִּבֶּר אֱלֹהֵינוּ בְּחֶרֶב לְאֹמֶר רַב־לָכֶם שָׁבַת בְּהַר הַזֶּה:**

**מדרש תנאים (ו).** ה' אֶלְתֵּינוּ דִּבֶּר אֱלֹהֵינוּ בְּחֶרֶב לְאֹמֶר אמר להם לא מעצמי אני אומ' לכם אלא מפי הגבורה אני אומר לכם:

**ה' אֶלְתֵּינוּ דִּבֶּר אֱלֹהֵינוּ** – דרגא תביר מרכא טפחא, כעין קבוצת פרטים קשורים לנושא שעל כל אחד חלה אותה הלכה או תת ענין, או בתפקיד של מצטרפין לענין אחד. כאן כל מה שמשה אומר אינו מעצמו אלא מפי הגבורה, משה מצטרף לגבורה, משה פה להשמיע דבר הגבורה לבני ישראל

כל אחד מישראל הצטוו בחורב בכל אחת ממצוות התורה כפי **רמב"ן** ... וכן זכרו תורת משה עבדי אשר צויתי אותך בחורב **על כל ישראל** חקים ומשפטים (מלאכי ג כב) ירמוז לכל אשר נצטוו בהר ובאהל מועד אשר שם בחורב:

**חזקוני דבר אֱלֹהֵינוּ בְּחֶרֶב** פתח להו הכא (טט – כנראה אל תקרי **בְּחֶרֶב** אלא בְּחֶרֶב (ראה בעל הטורים להלן), חילוף בין תנועת חולם חסר ובין תנועת סגול המצוי בחריזה למשל של ר' שלמה אבן גבירול כגון הפיוט "לו היתה נפשי" "לתפארת הלשון העברית") כדי לקרובי דעתייהו (קירוב דעות) במילי דבדיחותא (ע"י רוח של שמחה).

**רש"י בבלי שבת לב**, קחו לי מנגן - מצוה היא להשרות עליו שכינה. (טט – כאן שכינה מרומזת ב- **ה' אֶלְתֵּינוּ** דרגא תביר שהשם נחת דרגא – יורד אלינו ומתגלה בשכינה) לדבר הלכה - צריך לפתוח במילי דבדיחותא ברישא (טט – המרומז בתבנית הטעמים מרכא טפחא של **דבר אֱלֹהֵינוּ** - בתפקיד יתור לרבות דבר משמח מהלימודי תורה, וגם לרבות דבר מתמיה בלימוד כדי לחדד את התלמידים, קודם או בתוך הלימוד שניגשים ללימוד הלכות ומשפטים כפי רמב"ן לעיל.

**אֶלְתֵּינוּ דִּבֶּר אֱלֹהֵינוּ** – תביר מרכא טפחא, כעין קבוצת פרטים קשורים לנושא שעל חלק מהם לא חלה ההלכה או תת ענין, אפשר כי כאן שלא להשמיע דברי בדיחותא מדברי עלמא.

**בְּחֶרֶב לְאֹמֶר בעל הטורים (ו) בְּחֶרֶב לְאֹמֶר**. כתיב חסר "בחרב". שאם לא תקיימו את התורה והבאתי עליכם חרב **(ספרי עקב**

**יא,ב): בְּחֶרֶב** – מונח מרבה עונש אם לא יקיימו את **לְאֹמֶר** – אתנה כמגביל ישיבתם ומצווים לנוע לעבר ארץ ישראל

**רש"י (ו) רַב־לָכֶם שָׁבַת** – כפשוטו (פי' **אשל אברהם** – פי' **שפת"ח** זמן רב, וב-**תורת מנחם** כתב הרבה יותר מדי הנכם מתעכבים ... למרות התועלת שבישיבה זו וגו'). ויש מדרש אגדה הרבה לכם גדולה ושכר על ישיבתכם בהר הזה, עשיתם משכן מנורה וכלים, קבלתם תורה, מניתם לכם סנהדרין, שרי אלפים ושרי מאות: וב-**תרגום יונתן** (ע"פ כתר יונתן, תרגום לתרגום) כתב והעמדתם שרים עליכם ומבקשים רע לכם להתעכב בהר הזה (אפשר כי כוונתו למרגלים שרצו להשאר במדבר ללמוד תורה בלי עמל של א"י).

**רַב־לָכֶם** – מקף כרב-מצב (א) ישיבה של תועלת (ב) ישיבה יותר מדי יש בה נזק **מדרש תנאים** רעה גדולה לכם ישיבתכם בהר הזה.

**רַב־לָכֶם שָׁבַת** – מרכא טפחא כיתור לרבות בישיבה של תועלת הרבה לכם גדולה ושכר וגו', אבל בישיבה יותר מדי יש בה נזק מפני

העיכוב בכניסה לארץ בנין בית המקדש ומנוי מלך כמרומו ב-(ז,א), **וְהַלְבִּינוּ**

טט – **רב** גי' 202 היינו זכיתם לתקן ביציאת מצרים והישיבה בחורב **רב** (202) נצוצות קדושה מן הרפ"ה נצוצות שנפלו בשבירת

הכלים אל הבריאה ועדיין **לָכֶם** לתועלתכם מחכים עוד פ"ו (86) נצוצות קדושה לתיקון בארץ כנען ובמיוחד בשכם. **מאור ושמש כ"י**

**וישב לויז)** ... וישלחנהו מעמק חֶבְרוֹן וַיָּבֵא שְׁכֶמָה: שְׁכֶמָה נוטריקון ש'ברי כלים מ'עולם ה'תוהו.

**דברים א,ז: פָּנּוּ וְסַעֲדוּ לָכֶם וּבֵאוּ תֵר הָאֱמֹרִי וְאֶל־כָּל־שְׁכֵנֵי**

**בְּעַרְבָה בְּהָר וּבְשַׁפְלָה וּבְגִבְתֵי וּבְחֹתֵף הַיָּם אֲרֵץ הַכְּנַעֲנִי וְהַלְבִּינוּ עַד־הַנָּהָר הַנָּדָל נְהַר־פָּרָת:**

**אֲרֵץ הַכְּנַעֲנִי וְהַלְבִּינוּ** - מהפך פשטא זקף-קטן - ללמדך שלא הייתה ארצו של כנען אלא שהלך וכבשה מבני שם כנאמר ב- (בר' לך-לך

**יב)** **וְהַכְּנַעֲנִי אִזְ בְּאֲרֵץ**: ופי' **אשל אברהם**: **אֲרֵץ הַכְּנַעֲנִי** - זה גבול הכנעני, מהפך פשטא הוציא הכתוב מפשוטו של ארץ ועשאו גבול.

**וְהַלְבִּינוּ** – זקף-קטן, בתפקיד של שני דברים כפי' **אשל אברהם** ... אמר להם (משה) כשאתם נכנסים לארץ, צריכים אתם להעמיד לכם

מלך ולכנות את בית הבחירה, שאין **לְבַנּוֹן** אלא מלך, ואין **לְבַנּוֹן** אלא בית המקדש.

**וְאֶל־כָּל־שְׁכֵנֵי** – מקף מקף, כל מקף כרב-מצב. **אשל אברהם**: בשפתי חכמים כתב שבכונה שיכבשו את ארצם (של מואב ועמון והר

שעיר) שאף שאשר עליהם להלחם בהם כל זה אחרי שחטאו (בעגל), אבל אלו לא היו חוטאים היו יכולים לכבוש גם את אדום ועמין

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטור ל) כי במצוותך האמתית – תהלים ק"ט, שם; טעמי המקרא והתורה שבעל פה, התשע"ח; **תמצית ההשערות**: אתנה, סלוק = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל; מונח – רבוי; מהפך פשט – מוציא מפשט; מרכא – מאריך, רבוי; דרגא – מצרף; תביר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפחא = טפחא – שני משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפחא – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; דרגא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; מרכא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; תביר מרכא טפחא – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטיה; מקף – רב-מצב של המוטעם, בד"כ מצב אחד נדרש; פסקו – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זרקא סגול – מוסיף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, I; זקף-קטן – 2; זקף-גדול – 3; רביע – 4; מונח רביע – לפחות 4; ... זקף-קטן ... זקף-קטן בחצי פסוק – היקש; השלישיה: (קדמא – סדר קדימות; אולא = גרש = גרשי"ם – יוצא מהענין; קדמא ואולא – מלמד, רמז לכלל ופרט, רבוי מיעוט) דרוש בפסוק ככעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; תלישא-קטנה = תרסא – דרוש בפסוק שיעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה, תלישא-גדולה = תלשא – דרוש בפסוק ולפניו שיעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; פזר – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה:

ומואב והיו יושבים בארצם..... ועוד נראה לומר שאין כונת הכתוב שיכבשו את ארץ אדום ועמון ומואב, אלא רק יעברו, שאילו לא היו חוטאים היו אדום ועמון ומואב מעבירים אותם דרך ארצם ללא צורך במלחמה. מקף כרב-מצב: (א) לפני חטא העגל ישיבה באדום ועמון ומואב ללא מלחמה, או מעבר ללא מלחמה (ב) אחרי חטא העגל כבוש במלחמה או מעבר במלחמה.

**דברים א,מא: ותענינו ותאמרו אלי קטאנו ה' אנחנו נעלה ונלחמנו ככל אשר צננו ה' אלינו ותחננו איש את-בלי מלחמתו ותהינו לעלת ההרה: קטאנו ה' – זרקא סגול, בתפקיד גריעה. בדבריהם המעיטו באמונה שהשם שהוא התקוף ובעל היכולת ובעל כל הכוחות כולם. ע"י שהוציאו דיבת הארץ רעה, וזה דיבור בפה שלהלכה זהו לאו שאין בו מעשה ואין לוקים עליו נראתה לבוכים דבר חטא מועט כלפי ה' ביחס ללאים שיש בהם עונשי גוף – חטאות שעל זדונם מיתה או מלקות וכתר ומיתה בידי שמים או ממונות וקנסות. וכל כך, מפני שלא השכילו את גודל קדושת הארץ שהאבות מסרו נפשם עליה והכתוב שב ומזכיר את שבועת ה' לאבות על הארץ וכמו שהרחבנו ב-(דב' א,ח), בשקילות האבות לה' במובן של "שתדבק במקום שהוא מקור הברכות תהיה גם אתה מקור לכל הברכות".**

**דברים א,מה: ותשבו ותכפו לפני ה' ולא-שמע ה' בקלכם ולא האזין אליכם: ולא-שמע ה' – מקף כרב-מצב (א) שמע (ב) לדעתם לא שמע ה' – פשטא, פשוט שהשם הוא רחמים בלתי בעל גבול, וכאן שמו גם שם של רחמים, ולא-שמע ה' בקלכם – מהפך פשטא זקף-קטן, שתי דרשות שלפחות אחת מהן יוצאה מפשט הכתוב, כפ'רש"י – כביכול עשיתם מדת רחמי כאלו אכזרי, והוסיף עליו שפת"ח – דאל"כ הלא שם זה הוא של רחמים ולמה מזכירו על הפורענות טט – המהפך פשטא מצביע על ההפך מאמירתם לא ה' לא שמע אלא שמע ועשה מה שטוב להם מבלי שהבינו זאת.**

**בקלכם – מונח זקף-קטן במלה אחת, כעין מדה ריבה וריבה את הכל, נאמר באחד וחל על כולם – כביכול כולם בכו (כנראה מכוון לומר שרובם בכו) (א) ת"י – צלותכון (ב) קלכם גרם כביכול להפוך כלשון רש"י קרא אפשרי – ולא-שמע ה' – כפ'רש"י – כביכול עשיתם מדת רחמי כאלו אכזרי, ולא-שמע ה' בקלכם – לשון נחמה שה' התעלם מהתלונה לטובתכם דב' כי תבא כ"ח א' "התורה והמצווה" (א) והיה אם שמע תשמע ולפניו "ואשבר מוטות עלכם" – פי' שנשבעתי בים סוף ואולך אתכם קוממיות ... ככה אעלה אתכם ממדרגה למדרגה כנ"ל (דב' ג,א) נגפן – אזולא-גרש ... אילו לא חטאו ... לא קלקלו ... לא הפכו**

**דברים ג,ו: אכל השבירו מאתם בפספא ואכלתם ונם-מים תכרו מאתם בפספא ושתייתם: בכל מחצית פסוק יש דרגא תביר טפחא. אכל השבירו מאתם בפספא ואכלתם – מונח ונם-מים (אזולא-גרש) מאתם – תביר, תבנית טעמים כעין יצא להקל ולהחמיר להחמיר, כי אפילו מים שהכרחיים לקיום תכרו מאתם בפספא ושתייתם ואף-על-פי שבאר מרים הלכה עמהם שלא היה הכרח שיכרו מהם מים. דומה לבנות צלופחד שלא היה הכרח (הגבלה) למי ינשאו. אפשר שהאזולא גרש משמעותה – אף-על-פי שלא היה הכרח. אזולא-גרש תפקידה כמו גרשיים (רק הדגשה מלה כמילעיל) ומשמעותה תהיה שני כתובים לפחות הבאים כאחד ויש כאן קישור לכתוב האחר והידוש שלא נאמר באחד מהם, בינתיים איני יודע כאן לכן השם גל עיני ואביטה**

**ראב"ע – א' אם ירצו למכור ב' וי"א בתמיה והטעם כי אין לכם צורך למאכל אלה השנים שעברו והעד על כן כי ה' א-לקיך ברכך (פס' ז) רמב"ן – אם תתאונו... תקחו מהם רק בכסף מלא לרצונם תכרו מאתם בפספא – דרגא תביר טפחא, כעין קבצת פרטים הקשורים לנושא ושעל כל אחד חל אותו ענין או אותה הלכה. לא משנה מי המוכר והכמות שמוכר תמיד תנהג כפ'רש"י בפס' ז' תשלמו בכסף של עשירים, מטבעות גדולות, נאות, עוברות לסוחר כמו א"א. המיעוט באכילה ובשתיה, נובע מכך שרק מה שירצו יתנו לכם ותשלמו מחיר כפי דרישתם כי מצד אחד – כראב"ע – אינכם צריכים לקנות מהם כי ה' ברכך ודואג לך כל השנים ומצד אחר אם מתאוים וקונים אז – כרש"י בפס' ז' – אל תכפו טובתו (של הקב"ה) להראות כאלו אתם עניים אלא הראו עצמכם עשירים.**

**דברים ג,כה: היום ה' אתל תת פחדך ויראתך על-פני העמים תחת כל-השמים אשר ישמעונו שמעך ורגנו וחלו מפניך: אתל תת פחדך ויראתך על-פני העמים – פעמיים זקף בין שני קיסרים, כעין דבר החוזר וקורה, כנדרש (ע"ז כה,א) תנא: כשם שעמדה לו חמה ליהושע, כך עמדה לו חמה למשה ולנאקדימון בן גוריון. ויראתך – מונח זקף-קטן במילה אחת, כעין ריבה וריבה את הכל, כל אופני יראה של העמים מפני מנהיגי ישראל. יהושע י,יב: אז ידבר יהושע לה' ביום תת ה' את-האמרי לפני בני ישראל ויאמרו לעיני ישראל אל שמע בגבעון דום וירח בעמק אילון: אז ידבר יהושע לה' ביום תת ה' את-האמרי – זקף רביע זקף, כעין פעמיים זקף בין שני קיסרים, כעין דבר החוזר וקורה, כמו כן התבנית זקף רביע זקף, היא כמו שלושה זקף בין שני קיסרים המרמזות על ענין עוצמתי מאד, כאן כתחילת הגמרא (ע"ז כה,א) על מספר השעות שהשמש לא נעה, דעות שונות 24 שעות, 36 שעות, 48 שעות. וכן כנאמר (יהושע י,ד) ולא ה'ה פיום ההוא לפניו ואחריו לשמע ה' בקול איש פי ה' נלחם לישראל:**

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טווד"ל) כי במצוותך האמנית – תהלים ק"ט, שם; טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשע"ח; **תמצית ההשערות: אתנה, סלוק = סוף-פסוק** (נקראים קיסרים ופסוקים) – להגביל; מונח – רבוי; **מקף פשטא** – מוציא מפשט; **מרכא = מאריך**, רבוי; **דרגא** – מצרף; **תביר** – מחלק, ממעט, לא ממש; **טפחא = טרפא** – שנוי משמעות, רבוי מתפשט; **מרכא טפחא** – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; **דרגא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; **מרכא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; **תביר מרכא טפחא** – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטיה; **מקף-רב-מצב** של המוטעם, בד"כ מצב אחד נדרש; **פסקו I** – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; **זרקא סגול** – מוסיף מהענין על הענין או גורע ממנו; **פשטא** – פשוט, I; **זקף-קטן** – 2; **זקף-גדול** – 3; **רביע** – 4; **מונח רביע** – לפחות 4; ... **זקף-קטן** בחצי פסוק – היקף; השלישיה: **קדמא** – סדר קדימות; **אולא** = גרש = גרשיים – יוצא מהענין; **קדמא ואולא** – מלמד, רמז לכלל ופרט, רבוי מיעוט) דרוש בפסוק כבעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; **תלישא-קטנה** = **טרסא** – דרוש בפסוק שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה, **תלישא-גדולה** = **תלשא** – דרוש בפסוק ולפניו שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; **פזר** – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה:

**39. דברים ב,ח:**

**וְנִעְבְּרַ מֵאֵת אֲחֵינוּ בְּנֵי-עֵשׂוֹ הַיְשָׁבִים בְּשַׁעִיר מִדְרֶךְ הָעֵרְכָה מֵאֵילַת וּמַעְצָנָן גְּבַר**  
**פסקא באמצע פסוק ס וּנְפִין וְנִעְבְּרַ דְרֶךְ מִדְבַר מוֹאֲב:**

**דברים רבה (ליברמן) פרשת דברים**

**וְנִעְבְּרַ מֵאֵת אֲחֵינוּ בְּנֵי-עֵשׂוֹ** (דברים ב' ח'), א"ר יוסי בן חנינא מי גרם שלא יפלו בני עשו בידנו, **מִדְרֶךְ הָעֵרְכָה** הערכות וגו', שלא הלכנו בדרכים הערכות של הקב"ה. **מֵאֵילַת**. שלא קיימנו אילותיה ושבועתיה של תורה. **וּמַעְצָנָן גְּבַר**. דעצינן לגיברא דעלמא, דאמרי' כל אשר דבר ה' נעשה ונשמע (שמות כ"ד ז'), ולא עבדי'. **וּנְפִין וְנִעְבְּרַ**. נשתעבדנו למלכיות.

**וְנִעְבְּרַ ... בְּנֵי-עֵשׂוֹ** – גרשיים רביע, כעין יצא מענינו ללמד על עצמו או על הכלל כולו יצא. ע"י **מֵאֵת אֲחֵינוּ בְּנֵי-עֵשׂוֹ** – דרגא מונח רביע, המרמז ליצר הרע הגורם לבני ישראל שלא ללכת בדרך הערבה של הקב"ה וכך נופלים בשעבוד גלויות ובמיוחד בשעבוד עשו הוא אדום. אבל כאשר ישראל עושים פסקא באמצע ומתקנים היצר אין בני עשו משתעבדין בנו עוד ומגיע מלך המשיח והגאולה. רבנין אמרי אימתאי אין בני עשו משתעבדין בכך (בישראל). **מִדְרֶךְ הָעֵרְכָה**, כשנלך בדרכים הערכות של הקב"ה. **מֵאֵילַת**, כשנקיים אילותיה ושבועתיה של תורה, כך (נעצו) [נעצור] יצרא בישא קודם יצרא טבא, ואם עשינו כן, ונפן ונעבור דרך מדבר מואב, מיד בנה של מואבית בן מלך, זה מלך המשיח, אמ' הקב"ה צמחא טבא מיניה, ואתון מתגרין וליה מהני ידך.

**ר' צדוק הכהן מלובלין - פרי צדיק דברים פרשת דברים**

וזה ענין שנזכר כאן בפרשה אתם עובדים בגבול אחיכם בני עשו וגו', וכן אחר כך **וְנִעְבְּרַ מֵאֵת אֲחֵינוּ בְּנֵי-עֵשׂוֹ** וגו', ולמה נזכר כאן האחוה בשלמא שם בשליחות אליו נאמר כה אמר אחיך ישראל על פי מה שאמרו במדרש (במדבר רבה י"ט, ט) משל לשני אחין שיצא עליהן שטר חוב וכו' אבל כאן למה הזכיר האחוה. אך הענין הוא על פי מה שכתב האר"י הקדוש כענין מה שאמרו (חגיגה ט"ו א) נוטל חלקו וחלקו חבירו בן עדן ונוטל חלקו וחלקו חבירו בגיהנום שכל אחד מן ישראל יש לו נפש אחד כנגדו באומות העולם ומה בא השאור שבעיסה בלב ישראל שיש בו גם כן מהרע. וכן יש לעומתו בהרשע שהוא מאומות העולם קצת מה מהטוב גם כן וכמו שנאמר (נחמיה ט', ו') ואתה מחיה את כולם וצריך זאת להוציא ממנו. ועשו ויעקב הם היו הראשונים זה לעומת זה וזה וגו' **וְנִעְבְּרַ מֵאֵת אֲחֵינוּ בְּנֵי-עֵשׂוֹ** – גרשיים דרגא מונח רביע, דרגא מונח רביע בתפקיד תיקון לחטא אדם הראשון, גרשיים מרמז להעברה של יצר הרע מהמקביל לישראל באומות אל הישראלי, והעברה של היצר הטוב מהישראלי למקבילו באומות העולם. כאשר תגבר השפעת היצר הטוב מישראל אל האומות, ימחק היצר הרע ויהיה תקון לעולם.

ראה **דרגא מונח רביע**, ראה **גרשיים מונח רביע**

**40. דברים ב,יב: (שני מופעים של דרגא מונח רביע)**

**וּבְשַׁעִיר יִשְׁבוּ הַחֲרִים לְפָנִים וּבְנֵי עֵשׂוֹ יִירָשׁוּם וַיִּשְׁמְדוּם מִפְּנֵיהֶם וַיִּשְׁבּוּ תַחְתָּם**  
**כַּאֲשֶׁר עָשָׂה יִשְׂרָאֵל לְאַרְצוֹ יְרֵשׁוּ אֲשֶׁר-נָתַן ה' לָהֶם:**

**וּבְנֵי עֵשׂוֹ יִירָשׁוּם** – דרגא מונח רביע

**בבלי שבת פה,א**

אמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יוחנן: (מאי) דכתיב (בראשית לו) אלה בני שעיר החרי יושבי הארץ; אטו כולי עלמא יושבי רקיע ניהו? אלא שהיו בקיאיין בישובה של ארץ שהיו אומרים: מלא קנה זה - לזית, מלא קנה זה - לגפנים, מלא קנה זה - לתאנים, וחורי - שמריחים את הארץ, וחוי - אמר רב פפא: שהיו טועמין את הארץ כחויא. רב אחא בר יעקב אמר: חורי - שנעשו בני חורין מנכסיהן. **ילקוט שמעוני תורה פרשת וישלח רמז קלט**

מאי גבול ראשונים אמר ר' שמואל בר נחמן אמר ר' יונתן דכתיב אלה בני שעיר החורי יושבי הארץ אטו כולי עלמא יושבי רקיע ניהו אלא שהיו בקיאיין בישובה של ארץ שהיו אומרים מלא קנה זה לזיתים, חורי שמריחין את הארץ כחויא, למה נקרא שמם חוי שטועמין את הארץ לאיזה דבר ראוייה כנחש שמאכלו עפר, חורי, רב אחא בר יעקב אמר שנעשו בני חורין מנכסיהן כדכתיב ובני עשו יירשום ולא הצריכו לעבוד את אדמתן:

**ספר הישר לר"ת (חלק החידושים) סימן רסו**

(שבת פ"ה א' (סי' ר"א, כ"ב ד'))

חיוי שטועמין את הארץ (כחויאי) [כחויאי]. לאו היינו חיוי דשבעת עממים אלא חורי דהכא הוה קרי ליה חיוי דכת' עשו לקח את נשיו מבנות כנען היא אהליבמה בת ענה בת צבעון החוי והכי מוכחי קראי שעל ידי תמנע פילגש אליפז ואהליבמה אשת עשו הורישו את החוי.

**סיכום: וּבְנֵי עֵשׂוֹ יִירָשׁוּם** – דרגא מונח רביע

ע"פ בבלי שבת פה,א, ילקוט שמעוני וישלח קלט, ספר הישר לר"ת רסו, משמע כי החורי שמם גם החוי (ולא החוי של שבעת עממי כנען) ושמן מעיד על שטועמין את הארץ לאיזה דבר ראוייה כנחש שמאכלו עפר,

וע"פ ספר הישר עשו לקח את נשיו מבנות כנען היא אהליבמה בת ענה בת צבעון החוי והכי מוכחי קראי שעל ידי תמנע פילגש אליפז ואהליבמה אשת עשו הורישו את החוי. ושתי נשים אלו באות מהחורי – החוי (רמז לנחש) והורתם מעריות שאל זה מרמז בין היתר פיתוי הנחש את חוה לאכול מעץ הדעת (בראשית ג) הנחש השיאני, שהטיל בה רוח זוהמה (ילקוט חדש אדם והדורות עד נח) יש המפרש עשה בי מעשה אישות. ואפשר להסביר זאת שהטיל בחוה שבע מידות רעות ובהן התאוה שהתגלתה במעשי החורי - החוי.

ע"פ **פרי צדיק** דברים ב, ח, יש בהרשע שהוא מאומות העולם קצת מה מהטוב המושפע ממקבילו בישראל ובפסוק דב' ב,יב דבר זה מתבטא בתפקיד תבנית טעמי **כַּאֲשֶׁר עָשָׂה יִשְׂרָאֵל** – דרגא מונח רביע, תיקון היצר הרע באומות וכאן השפעה לבני עשו שנאמר עליהם **וּבְנֵי עֵשׂוֹ יִירָשׁוּם** – דרגא מונח רביע, היינו עקרו אומה בעלת יכולות מיוחדות לישוב העולם, כמו שהנחש היה אמור להיות שמש גדול לאדם, אבל מקולקלת במעשיה כמו הנחש. מעשי בני עשו בעקירת החורי – החוי מחליש את השפעת הנחש בעולם ומסייע לתיקון העולם שיבוא כאשר ישראל יתקנו עצמם.

ראה **דרגא מונח רביע**

==ע"כ לשמור **דברים ב,ח: דברים ב,יב:** דרגא מונח רביע ביחד

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטור"ל) כי במצוותך האמנותי – תהלים ק"ט: שם; טעמי המקרא והתורה שבעל פה, התשע"ח; **תמצית ההשערות: אנתח, סלוק = סוף-פסוק** (נקראים קיסרים ותפקידם) – להגביל; מונח – רבוי; **מקור פשטא** – מוציא מפשט; **מרכא = מאריך**, רבוי; **דרגא** – מצרף; **תביר** – מחלק, ממעט, לא ממש; **טפחא = טרשא** – שני משמעות, רבוי מתפשט; **מרכא טפחא** – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; **דרגא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה שיה לפרטיה; **מרכא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה לא שיה לפרטיה; **תביר מרכא טפחא** – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטיה; **מקא** – רב-מצב של המוטעם, בד"כ מצב אחד נדרש; **פסוק** – סדר שנוחק, השלם והחלק נדרשים; **זרקא סגול** – מוסיף מהענין על הענין או גורע ממנו; **פשטא** – פשוט, 1; **זקא-קטן** – 2; **זקא-גדול** – 3; **רביע** – 4; **מונח רביע** – לפחות 4; ... **זקא-קטן** ... **זקא-קטן** בחצי פסוק – היקף; השלישיה: **קדמא** – סדר קדימות; **אולא = גרש = גרשיים** – יוצא מהענין; **קדמא ואולא** – מלמד, רמז לכלל ופרט, רבוי מיעוט) **דרוש בפסוק** בכעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; **תלשא-קטנה = תרסא** – דרוש בפסוק שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה, **תלשא-גדולה = תלשא** – דרוש בפסוק ולפניו שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; **פזר** – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה:

**1.6 דברים א,א (התשע"ו)**

**דברים א,ח: רָאָה נְתַתִּי לְפָנֶיךָ אֶת-הָאָרֶץ**

**בָּאוּ וְרָשׁוּ אֶת-הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע ה' לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וְלַיַעֲקֹב לֵאמֹר לְתֶת לְהֵם וּלְרַעֲם אַחֲרֵיהֶם:**

**(בר' לך יב,ב) וְאַעֲשֶׂה לְנָוִי גְדוֹל וְאַבְרָכָה וְאַגְדִּלְהָ שְׂמֵךְ וְהִנֵּה בְרַכְתָּ:**

האבות הם המרכבה לה' בארץ כמו שנאמר ב-(**בר' לך-לד יב,ב**) **וְהִנֵּה בְרַכְתָּ** – (כלי יקר) ד"ה (**בר' לך יב,ב**) **וְאַעֲשֶׂה לְנָוִי גְדוֹל** ... אתה תהיה מקור הברכות ... וע"י דרישת הארץ הקדושה הקב"ה דורש את כל הארצות נמצא שע"י שתדבק במקום שהוא מקור הברכות תהיה גם אתה מקור לכל הברכות וע"י שתדבק בשכינה יהיה פיך כפי הש"י ובידך לברך לכל מי שתדבר.

**(במדבר) (בר' לך יב,ב) וְאַעֲשֶׂה לְנָוִי גְדוֹל** זה שאומרים **אלהי אברהם וגו'**

**(בר' לך יב,ב) וְאַבְרָכָה בַּמּוֹנֵן** זה שאומרים **אלהי יצחק** כי הוא נתברך בממון יותר מכולם שנאמר (**בר' תולדות נ,יב**) **וַיִּזְרַע יִצְחָק בְּאָרֶץ הַהִוא וַיַּמְצָא בִּשְׂגֵה הַהִוא מַאֲה שְׁעָרִים וַיִּבְרַכְהוּ ה'**

טט – אפשר שלכן ב-(**דב' א,ח**) **לְיִצְחָק** במהפך – שלא על דרך הרגילות בממון.

**(בר' לך יב,ב) וְאַגְדִּלְהָ שְׂמֵךְ** – זו שאומרים **אלהי יעקב** כארז"ל (**בר' וישלח ל,ג**) **וַיִּקְרָא-לוֹ אֵל (אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל)** קראו לו ליעקב אל

וכפשוטו נקרא בשם ישראל... אבל אברהם לא היה כי אם אב המון גוים.

**ה'** – תלשא **לְאַבְרָהָם** – קדמא ואולא במלה אחת, תבנית שקילות, התורה מעידה על האבות שהש"י רוממם על כל הנבראים, הפקיד בידם כח הברכות שהיו קודם לכן נחלתו הבלעדית

**דברים א,ט: וְאָמַר אֲלֵכֶם בְּעַת הַהוּא לְאֹמֵר לֹא-אוּכַל לְבַדִּי שְׂאֵת אֲתֶכֶם:**

**רש"י (דב' א,ט) וְאֹמֵר אֲלֵכֶם בְּעַת הַהוּא לְאֹמֵר** – מהו **לְאֹמֵר** ? אמר להם משה, לא מעצמי אני אומר לכם' אלא מפי הקדוש ברוך

הוא: **לֹא-אוּכַל לְבַדִּי שְׂאֵת אֲתֶכֶם** – אפשר שלא היה משה יכול לדון את ישראל אדם שהוציאם ממצרים וקרע להם את הים

והוריד את המן והגיז את השליו לא היה יכול לדונם, אלא כך אמר להם, (**דב' א,ט**) **ה' אֱלֹהֵיכֶם הִרְבָּה אֲתֶכֶם**, הגדיל והרים אתכם על דייניכם נטל את העונש מכם ונתנו על הדיינין. וכן אמר שלמה (מלכים א' ג, ט) כי מי יוכל לשפוט את עמך הכבד הזה, אפשר מי שכתוב בו (שם ה, יא) ויחכם מכל האדם<sup>ט</sup> אומר מי יוכל לשפוט, אלא כך אמר שלמה אין דייני אומה זו כדייני שאר האומות, שאם דן והורג ומכה וחונק ומטה את דינו וגוזל אין בכך כלום, אני אם חייבתי ממון שלא כדין נפשות אני נתבע, שנאמר (משלי כב, כג) וקבע את קובעיכם נפש:

**[שפת"ח ט] ר"ל כיון דכל לאמר לדרשה הוא או פירוש לאמר לאחרים או פירוש צא ואמרו להם דברי והשיבני או פירוש השיבני על דברי ואחד מכל הפירושים לא שייכים הכא לכך פריך מאי **לְאֹמֵר**:**

**[שפת"ח י] כלומר אפילו היה בדעתי לשאת אתכם כדי שאקבל שכר לא אוכל כי הקדוש ברוך הוא מיחה בי וזהו שכתוב **לְאֹמֵר** ר"ל הקדוש ברוך הוא אמר לי בפירוש **שלא לעשות** וכן פירש רש"י בסמוך אם אומר לקבל שכר לא אוכל הוא שאמרנו כו' דהיינו מה שפירש כאן:**

**לְאֹמֵר** – אתנה כמגביל, (א) הקב"ה אמר לי בפירוש שלא לשפוט את ישראל לבד. (ב) שלמה המלך אמר שדייני ישראל מוגבלים לדון דין אמת ואם דנים שלא כשורה הם נתבעים על כך. ושלא כדייני אומות העולם שאינם נענשים על עיוות דין.

**לֹא-אוּכַל** – מקף כרב-מצב משמעות (א) אינו יכול (ב) יכול ואינו רשאי, וזה שפרש"י שה' לא הרשה לו לנהוג כך.

**לֹא-אוּכַל לְבַדִּי** – מרכא טפחא כיתור לרבות על משה דיינים כמסקנה מפירוש על רמב"ן (א) לדון בסוגיות המחייבות שלושה, חמישה, שבעה, כ"ג, ע"א דיינים (ב) ההתארגנות המשפטית מבטאה גם התארגנות צבאית לבוא לארץ לכבשה, ליורשה, להתנחל בה. ומוכן שהפירוש מחייב הנהגה רוחנית, שיפוטית, ממשל מקומי וצבאי במדרגות שונות ובלשון ספר במדבר שרי אלפים, מאות, המישים ועשרות. **בְּעַת הַהוּא** – מרכא טפחא כיתור לרבות, ע"פ מפרשים שונים (רמב"ן, אברבנאל) הדבר קשור לברור מתי וכמה פעמים הגיע יתרו למחנה ישראל ועיץ למשה בענין מנוי הדיינים. אמנם משה שמע לעצת יתרו, אבל ע"פ הדרכת ה' הקים הנהגה רוחנית שיפוטית אורחית וצבאית לעת המדבר ולעת הכניסה לארץ.

**דברים א,י: ה' אֱלֹהֵיכֶם הִרְבָּה אֲתֶכֶם וְהִנֵּכֶם הַיּוֹם כְּכֹכְבֵי הַשָּׁמַיִם לְרַב:**

**רש"י (דב' א,י) .... (דב' א,י) ה' אֱלֹהֵיכֶם הִרְבָּה אֲתֶכֶם**, הגדיל והרים אתכם על דייניכם נטל את העונש מכם ונתנו על הדיינין<sup>י</sup>

**[שפת"ח נ (דב' א,י)] פירוש היכא דיש בידם (טט: של הדיינים) למחות ולא מיחה:**

**ה' אֱלֹהֵיכֶם** – מרכא טפחא כיתור לרבות על דיני שמים דיני אדם וכשם שה' דן אמת כך על דייני ישראל לדין דין אמת, וכשם שה' מוחה בישראל ע"י נביאיו כל על הדיינין למחות בעם, ואם לא מיחו אז **הִרְבָּה** – מונח כמרכבה ענישת הדיינין בגלל **אֲתֶכֶם**. (א) חיוב הדיינים גם על טעות בדיני ממונות כאמר שלמה (פרש"י (דב' א,י)) **אני אם חייבתי ממון שלא כדין נפשות אני נתבע**, (ב) חיוב הדיינין במחאה בעם לנהוג בדרך ה'.

**וְהִנֵּכֶם הַיּוֹם** – מונח זקא-קטן, זקא-קטן בתפקיד שני לימודים:

(א) לימוד על הצדיקים **[פסיקתא זוטרתא (לקח טוב) דברים פרשת דברים (המתחיל בדף א עמוד א)]** ...

**וְהִנֵּכֶם הַיּוֹם כְּכֹכְבֵי הַשָּׁמַיִם לְרַב**. א"ר שמעון בן יוחאי שובע שמחות פניהם של צדיקים דומות לעתיד לבוא **לחמה** שנאמר (שופטים ה) ואוהביו כצאת השמש. **ללבנה** שנאמר (שה"ש ו) יפה כלבנה. **לרקיע** שנא' (דניאל יב) והמשכילים יזהירו כוזהר הרקיע. **לכוכבים** שנאמר (שם) ומצדיקי הרבים ככוכבים לעולם ועד.

(ב) לימוד על כלל ישראל **[רש"י (דב' א,י)] וְהִנֵּכֶם הַיּוֹם כְּכֹכְבֵי הַשָּׁמַיִם** – וכי ככוכבי השמים היו באותו היום, והלא לא היו אלא שישים רבוא, מהו והנכם היום, הנכם משולים כיום<sup>י</sup> קיימים כחמה וכלבנה<sup>י</sup> וככוכבים:

הסבר לתבנית הטעמים של **אֲתֶכֶם וְהִנֵּכֶם הַיּוֹם**. ההסבר הוא פתוח על הקביעה של **[התורה"מ (המלב"ם) יג]** על **(י' אח"מ טז, ז)** **יִצְחָק** – אתנה, **בגדי-קדש** הם – מונח זקא-קטן, **וכל מקום שהקדים הטעם אל הדין נדרש תמיד**, וע"כ דרשו שמה שלא אמר ורחץ במים את בשרו בגדי קדש הם (טט: אלא בסדר הפוך). כי בצד אחד מה שכתוב **בגדי-קדש** נמשך גם **למעלה (אלפניו)**,

... **אֲתֶכֶם** – אתנה **וְהִנֵּכֶם הַיּוֹם** – מונח זקא-קטן, תבנית טעמים קיסר (כאן אתנה) מונח זקא-קטן והתוכן הוא תאור (או טעם) ואחריו

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטור"ל) כי במצוות האמנות – תהלים קי"ט, שם; טעמי המקרא והתורה שבעל פה, השעש"ח; תפצית ההשערות, אנתח, סלוק = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל; מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא מפשט; מרכא = מאריך, רבוי; דרגא – מצרף; תביר – מחלק, ממעט; לא ממש; טפחא = טראק – שני משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפחא – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; דרגא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; מרכא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; תביר מרכא טפחא – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטיה; מקף – רב-מצב של המוטעם, בד"כ מצב אחד נדרש; פסקו – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זרקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, 1; זקף-קטן – 2; זקף-גדול – 3; רביע – 4; מונח רביע – לפחות 4; ... זקף-קטן ... זקף-קטן בחצי פסוק – היקף; השלישיה; (קדמא – סדר קדימות; אולא = גרש = גרשי"ם – יוצא מהענין; קדמא ואולא – מלמד, רמז לכלל ופרט, רבוי מיעוט) דרוש בפסוק בכעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; תלישא-קטנה = תרסא – דרוש בפסוק שיעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה, תלישא-גדולה = תלשא – דרוש בפסוק ולפניו שיעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; פזר – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה:

תיאור (או פעולה, הדין, או שניהם פעולה), אפשרות לתבנית טעמים המלמדת אלפניו ולאחריו או מאחריו אל אלפניו. הלימוד מאחריו אל אלפניו הוא, כפי שהביא (רבינו החיי) שישראל כפוכי השמים (הכתוב אחרי והנגמם היום) חונים סביב לכבוד ה' אל הים הכתוב לפניו.

**דברים א,יב: איכה אשא לבדי טרחכם ומשאכם וריבכם:**

בפסוק (דב' א,יא) משה רבנו ברך את ישראל בשפע ברכות משלו ובאין קץ ברכות ה'. לכן הפסוק (דב' א,יב) נראה כהיפוך. והנה נאמר ב-[דברים רבה (וילנא) פרשת דברים פרשה א סימן יג] ... ד"א (דב' א,יא) יסר עליכם ככם א"ר אחא יכולין היו ישראל לומר לו רבינו משה אנו יש בנו אחד מכל הדברים שאתה מוכיחנו וקבלנו תוכחותיך אלא שתקו לפיכך הוא אומר ככם צדיקים כיוצא בכם מקבלים תוכחות ושותקים.

ונאמר ב-[דברים רבה (וילנא) פרשת דברים פרשה א סימן יב] ... לעתיד לבא (דב' א,יא) לריב (טט): אל תקרי לרב בחולם אלא לרב בקמץ) אתם עתידים להיות דומין לריבכך ... ועד שהמלאכים שואלים מהם הלכה כנאמר בהמשך המדרש הנ"ל ... ד"א א"ר אבא לעתיד לבא עתיד מחיצתן של צדיקים להיות לפנים ממלאכי השרת והם שואלים להם מה הלכות חידש הקדוש ברוך הוא היום.

ונאמר ב-[דברים רבה (וילנא) פרשת דברים פרשה א סימן יא] ... ועוד אמר דוד (תה' יח,מד) תשימני לראש גוים א"ר ברכיה אם דנת את הגוי בא הוא ומוסרך לאלוה, ומי הוא אלהי האלהים הרואה ואינו נראה, אמר להן משה לישראל חייכם שאני יכול לטעון עשרה כיוצא בכם ומאה כיוצא בכם ולמה (דב' א,ט) לא-אוכל לבדי שאת אתכם: ש(דב' א,יא) ה' אלהיכם הרבה אתכם על גבי דיניכם.

ונאמר ב-[דברים רבה (וילנא) פרשת דברים פרשה א סימן י] ... ה' אלהי אבותיכם, הלכה אדם מישראל שנתמנה חכם או דיין על הציבור מהו שיהא מותר לו לרדן לעצמו כך שנו רבותינו אל תהי דן יחידי שאין דן יחידי אלא אחד שנא' (איוב כג,כג) והוא באחד ומי ישיגנו, ומהו והוא באחד, אמר ריש לקיש שהקב"ה דן וחותר לעצמו, א"ר ראובן ומהו חותרו של הקדוש ברוך הוא אמת ... רבנין אמרי בוא וראה בשעה שנתמנה משה על ישראל אמר להן איני יכול לישא את (דב' א,יב) משאכם לעצמי אלא מנו לכם דינים שיהיו דנין אתכם שנא' (דב' א,יג) ה'בו לכם אנשים,

מדרשות אלו יובן שאין משה רבנו מתלונן על ישראל אלא אומר שעם ישראל בעלי דעת ונתמכים ע"י ה' ורק ה' דן יחידי דין אמת לכן ראוי שתהיה הנהגה ע"י דינים רבים להגיע להנהגת אמת.

לשאלת משה רבנו איכה אשא לבדי את גדולת ישראל עונים טעמי המקרא מרכא טפחא כיתור לרבות, כקבוצת פרטים העשויה להתרחב תרבה ותטפח מנהיגים כמוך. לבדי – אתנה, כאשר אני משה מוגבל, שה' תומך בישראל. טרחכם ומשאכם – מרכא טפחא כיתור לרבות, את יכולתם המשפטית בהלכות וריבכם – סלוק, מגביל שלא ידון דיין הנוגע לעצמו ע"י עצמו.

**דברים א,כ: נאמר אלכם פאתם ער-תר האמרי אשר-ה' אלהינו נתן לנו:**

פסיקתא זוטרתא (לקח טוב) דברים פרשת דברים [המתחיל בדף א עמוד א]

נאמר אלכם. אמר להם לא מעצמי אני אומר לכם אלא מפי הגבורה. באתם עד הר האמורי:

נאמר אלכם – טפחא כרבויו ושנוי, אתנה כמגביל. נאמר – טפחא כרבויו ושנוי, האמירה כביכול של משה אבל טעם טפחא כרבויו ושנוי מלמד כדרשת (לקח טוב) לא מעצמי אני אומר לכם אלא מפי הגבורה.

**דברים א,כא: ראה נתן ה' אלהינו לפניך את הארץ עליה רש פאשר דפך ה' אלהי אבותיך לך אל-תיקא ואל-תתקח:**

פסיקתא זוטרתא (לקח טוב) דברים פרשת דברים [המתחיל בדף א עמוד א]

[דף ג עמוד ב] ראה נתן ה' אלהינו. לא מאומד ולא משמועה אלא מה שאתם רואים בעיניכם. עלה רש. מיד:

ראה – תלשא התפקיד שיעור, אומד. כאן ע"פ דרשת (לקח טוב) לא מאומד

**דברים א,כז: ותרננו באהליכם ותאמרו בשנאת ה' אתנו הוציאנו מארץ מצרים:**

לחת אתנו ביד האמרי להשמידנו:

ספורנו במדבר שלח-לך ידג, ולמה ה' מביא אותנו, מה חטאנו לו שהשתדל על ידכם להביאנו לכך, כי חשבו שהיה כל אלה בתחבולה מאתו משנאתו אותם בשביל גלוליהם במצרים או לסבה אחרת כאשר העיד באמרו (דברים א,כז) ותרננו באהליכם ותאמרו בשנאת ה' אתנו הוציאנו מארץ מצרים לחת אתנו ביד האמרי להשמידנו: אמרו בשנאת ה' אתנו הוציאם מארץ טובה היא מצרים, וזה מחשבה ודיבור לא ראויים לחלוטין, המפרש את הנאמר (במדבר שלח-לך ידג) הלא טוב לנו שוב מצרימה: דרגא מרכא-כפולה טפחא בתפקיד נעשה מעשה שאינו ראוי...

**דברים ג,כב: לא תיראום כי ה' אלהיכם הוא הנלחם לכם: ס**

[אגדת בראשית (בובר) פרק טו] [א] [תהלים כז,א] לך ודו ה' אורי וישעי ממי יירא ה' מעור-ימי ממי אפחד: זש"ה (דב' ג,כב) לא תיראום, שבשעה שישראל יראים מן המקום, אף האומות יראים מהן.

מלבי"ם (דב' ג,כב) לא, וע"כ לא תיראום כי כאשר מלחמת יהושע היתה קרובה אל הטבע א"ל שבכ"ז לא יירא ה' אלהיכם הוא הנלחם לכם: כמו שעזר לכם במלחמת סיחון ועוגו הגם שהיה בדרך מלחמה,

(דב' ג,כב) לא תיראום – טפחא אתנה, כתבנית (דב' וא יד) שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד: אמונת היחוד בה' אחד, היא המעוררת במאמין את יראת ה' בלבד ולכן אין מקום ליראה אחרת וה' נלחם עבור יריאיו והאומות יראים מה'..

פי ה' אלהיכם – יתיב מונח זקף-קטן, יתיב בתפקיד דווקא כך, זקף-קטן שני לימודים. לימוד (א) ארון ה' ובו שברי הלוחות יוצא למלחמות ישראל. וכך גם מפורש על הנאמר על הארון ב-(שמואל ב יא) במלחמות דוד.

[משנה סוטה פ"ח,מ"א] ... (דב' שפ' כד) פי ה' אלהיכם ההלך עמכם להלחם לכם עם-איביכם להושיע אתכם: זה מחנה הארון: אמנם הפסוק המובא במשנה סוטה אינו הפסוק שאותו מסבירים (דב' ג,כב) אבל התוכן פי ה' אלהיכם וגם תבנית הטעמים שלו זהה בשני הכתובים.

לימוד (ב) [בבלי סוטה מב,א] (דב' שפ' כד) פי ה' אלהיכם ההלך עמכם - הם באין בנצחוננו של בשר ודם ואתם באים בנצחוננו של מקום,

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טו"ד) כי במצוותך האמתית – תהלים ק"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל פה, השע"ח; **תפנית ההשערות**: **אתנה**, **סלוק** = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל; מונח – רבוי; **מהפך פשט** – מוציא פשט; **מרכא** = מאריך, רבוי; **הרָגָא** – מצרף; **תביר** – מחלק, ממצע, לא ממש; **תפחא** = טרחא – שני משמעות, רבוי מתפשט; **מרכא תפחא** – קב' עשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; **הרָגָא תביר תפחא** – קבוצה עם הלכה שזה לפרטיה; **מרכא תביר תפחא** – קבוצה עם הלכה לא שזה לפרטיה; **תביר מרכא תפחא** – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטיה; **מקף** – רב-מצב של המוטעם, בד"כ מצב אחד נדרש; **פסוק** – סודר שנחלק, השלם והחלק נדרשים; **זרקא סגול** – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; **פשטא** – פשוט, 1; **זקף-קטן** – 2; **זקף-גדול** – 3; **רבוע** – 4; **מונח רביע** – לפחות 4; ... **זקף-קטן** ... **זקף-קטן** בחצי פסוק – היקף; השלישי: **קדמא** – סדר קדימות; **אולא** = גרש = גרשיים – יוצא מהענין; **קדמא ואולא** – מלמד, רמז לכלל ופרט, רבוי מיעוט) דרוש בפסוק בכעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; **תלישא-קטנה** = **תראסא** – דרוש בפסוק שיעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה, **תלישא-גדולה** = **תלשא** – דרוש בפסוק ולפניו שיעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; **פיר** – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה:

1.7 דברים א,א (התשע"ז)

**דברים א,ד: ותענו אתי ותאמרו טוב-הדבר אשר-דברת לעשות:**

[טו] **ואָקַח את-ראשי שבטיכם אנשים חכמים וידעים ואתן אותם ראשים עליכם**

**שרי אֲלֵפִים וְשָׂרֵי מֵאוֹת וְשָׂרֵי חֲמִשִּׁים וְשָׂרֵי עֶשְׂרֵת וְשָׂרֵי לְשִׁבְטֵיכֶם: [טז] וְאַצְנֶה את-שַׁפְטֵיכֶם ...**

**(דב' א,ד)** - **ותאמרו** - (אתנה של חצי הפסוק הקודם) מונח זקף-קטן במלה אחת (א) בתפקיד מידה (יח מל"ב מידות של רבי אלעזר בן הריה"ג) מדבר שנאמר במקצת ונוהג בכל, ובלשון הירושלמי ריבה וריבה את הכל. כלל ישראל בדורו קבלו ברצון עליהם את עצת משה רבנו ב-  
**(דב' א,ג)** **הָבֹו לְכֶם אַנְשִׁים חֲכָמִים וְיָדְעִים לְשִׁבְטֵיכֶם** וְאַשְׁיֶם בְּרָאשֵׁיכֶם: וכך אמורים לנהוג בכל הדורות, למנות דיינים שרוח הבריות נוחה מהם כפי שמוסבר בהמשך.

**(דב' א,ד)** **ותאמרו טוב-הדבר אשר-דברת לעשות** - (אתנה) מונח זקף-קטן והוא פעולה ואחריו עוד פעולה **טוב-הדבר אשר-דברת לעשות** (אמנם בשני פעלים עומדים), תבנית טעמים העשויה ללמד לאחריו ולפניו. **לימוד לאחריו** (אל (א,טו)) הבעת ההסכמה להצעת משה רבנו ב-**(א,ג)** שהסתימה במלה **לעשות** ש-**(רש"י)** פירשה אם הייתי מתעצל, אתם אומרים: 'עשה מהרה'. ואכן משה עשה מיד כנאמר ב-**(א,טו)** וְאַקַח את-ראשי וגו'. **לימוד לפניו** **(דב' א,ד)** וְתֹאמְרוּ מלמדת לכתוב לפניו **(דב' א,ד)** וְתֹעֲנֵנו אֲתִי כלהלן:

**(דב' א,ד)** וְתֹעֲנֵנו אֲתִי - טפחא ללא מרכא לפניו עשויה לפעול בתפקיד ללמד לכתוב לפניו אל **(דב' א,ג)** הָבֹו לְכֶם אַנְשִׁים חֲכָמִים וְיָדְעִים וְיָדְעִים לְשִׁבְטֵיכֶם וְאַשְׁיֶם בְּרָאשֵׁיכֶם:

כלומר פסוק (א,ד) עשוי להיות הבסיס למאמר **[בבלי סנה' פחב]**, כל מי שהוא חכם ושפל ברך ודעת הבריות נוחה ממנו - יהא דיין בעירו, וה-**רמב"ם בפ"ב ה"ו מסנהדרין** פי' **(דב' א,ג)** וְיָדְעִים וְיָדְעִים אלו שרוח הבריות נוחה מהם. אפשר כי פסוק (א,ד) בהסכמת כלל ישראל לאפיון תכונות הדיינים שהציע משה ב-**(א,ג)** הוא מקור למנוי דיינים כהמשך הרמב"ם שרוח הבריות נוחה מהם, וכמה יהיו אהובים לבריות בזמן שיהיו בעלי עין טובה, ונפש שפלה, וחברתן טובה, ודבורן ומשאן בנחת עם הבריות.

לימודים נוספים מ-**(דב' א,ד)** וְתֹעֲנֵנו אֲתִי - (סלוק) טפחא אתנה, זה כתבנית **(דב' וא' ו,ד)** שָׁמַע יִשְׂרָאֵל מלמד שכלל ישראל מצפה מדיינו להיות דוגמא להתחזקות בקבלת עול מלכות שמים כהמשך **[בבלי סנה' פחב]** איזהו בן העולם הבא? ענוותן ושפל ברך, שייף עייל שייף ונפיק **[רש"י]** שוחה נכנס ושוחה יוצא), וגריס באורייתא תדירא (לומד תורה תדיר), ולא מחזיק טיבותא לנפשיה (טובה לעצמו, אלא פועל למען הציבור). וכהמשך ה-**רמב"ם שם** גבורים במצות ומדקדקים על עצמם וכוכשין את יצרן עד שלא יהא להן שום גנאי ולא שם רע ויהא פרקן נאה ... ומה משה רבינו עניו אף כל דיין צריך להיות עניו, **(שמ' ית' יחבא)** יִרְאִי אֱלֹהִים כמשמעו, שְׁנָאֵי בְּצַע אף ממון שלהם אינן נבהלין עליו, ולא רודפין לקבץ הממון, שכל מי שהוא נבהל להון חסר יבואנו, אנשי אמת שיהיו רודפין אחר הצדק מחמת עצמן בדעתן, אוהבין את האמת ושונאין את החמס ובורחין מכל מיני העול.

**[רש"י]** **(דב' א,ד)** וְתֹעֲנֵנו אֲתִי וגו' - החלטתם את הדבר להנאתכם, היה לכם להשיב, רבינו משה ממי נאה ללמוד ממך או מתלמידך לא ממש שנצטערת עליה (טט: על התורה). אלא ידעתי מחשבתיכם. הייתם אומרים, עכשיו יתמנו עלינו דיינין הרבה, אם אין מכירנו אנו מביאין לו דורון והוא נושא לנו פנים (טט: ע"פ ספרי, מדרש תנאים, מדרש אגדה)  
**(דב' א,ד)** **לעשות** - אם הייתי מתעצל, אתם אומרים עשה מהרה:

**[שפת"ח ה]** רצונו לתרץ הא כל הדברים שדיבר משה לישראל דברי תוכחות הם היאך אמר להם וְתֹעֲנֵנו אֲתִי וְתֹאמְרוּ טוב-הדבר וגו' אדרבה הא מספר שבחן שהרי עשו כאשר צוה להם משה. ועל זה פירש חלפתם וכו' ר"ל בשביל הנאה עשיתם. חלפתם לשון חלוטין:

טט: ע"פ פשט הלימוד של המדרשים ושפת"ח, הסכמת כלל ישראל להצעת משה רבנו אינה מקבלת עול ואמונת חכמים אלא להנאת עצמם בשיחוד עתידי של הדיינים. דעתם כי משה דן אותם לכף חובה.  
אבל תבנית הטעמים **(דב' א,ד)** וְתֹעֲנֵנו אֲתִי - (סלוק) טפחא אתנה, זה כתבנית **(דב' וא' ו,ד)** שָׁמַע יִשְׂרָאֵל מרמזת כי תשובתם כנה מתוך שאיפה להתחזק בקבלת עול מלכות שמים תחת הנהגה המשמשת להם דוגמא.

**יילקוט שמעוני תורה פרשת דברים רמז תתב ד"ה** **(דב' א,ד)** וְתֹעֲנֵנו אֲתִי וְתֹאמְרוּ, היה לכם לומר משה רבינו ממי נאה ללמוד תורה ממך או מתלמידך או מתלמידי תלמידך ולא ממך שנצטערת עליה כענין שנאמר **(שמ' תשא להכח)** וְהִיָּשִׁים עִם-ה' אַרְבָּעִים יוֹם וְאַרְבָּעִים לַיְלָה וגו', אלא יודע אני מה שתחת עקבי רגליכם הייתם אומרים עכשיו הוא ממנה עלינו דיינין (שהן מונין) [שמונים] אלף חסר (אחד) [אלף] ופרוטרוט, אם אינו בני הרי הוא בן בני ואם אינו בני בני אנו מביאין דורון והוא נושא לנו פנים בדין, לכך נאמר **(דב' א,ד)** וְתֹעֲנֵנו אֲתִי, כשהייתי מתעצל בדברים הייתם אומרים יעשה הדבר במהרה **(דב' א,טו)** וְאַקַח את-ראשי שבטיכם וגו' **(דב' א,טו)** וְאַצְנֶה את-שַׁפְטֵיכֶם, משכתים בדברים, אמרתי להם אשריכם על מי באתם להתמנות על בני אברהם יצחק ויעקב בני אדם שנקראו אחים ורעים, כרם חמד נחלה, צאן מרעיתו וכל לשון חיבה, **(דב' א,טו)** אַנְשִׁים חֲכָמִים וְיָדְעִים זו אחת משבע מדות שאמר יתרו למשה הלך ולא מצא אלא שלשה אנשים חכמים (ונבונים) וידועים, **[ראשיים]** (שהיו מכובדים) **עליכם**, ראשיכם במקח, ראשיכם בממכר, ראשיכם במשא ומתן, ראשיכם בכניסה ויציאה נכנס ראשון ויצא אחרון לכך נאמר וְאַתֵּן אוֹתָם רָאשִׁים, עליכם, שהיו מכובדים עליכם, שְׂרֵי אֲלֵפִים שאם היו (אלף) [אלא] תשע מאות תשעים ותשעה חסר אחד נתפס שר אלף, וְשָׂרֵי מֵאוֹת שאם היו (מאה) [אלא] תשעים ותשעה חסר אחד נתפס שר מאה, וכמו כן וְשָׂרֵי חֲמִשִּׁים וְשָׂרֵי עֶשְׂרֵת, אלו המכים ברצועה כענין שנאמר **(דה"ב יט,יא)** וְשָׂרֵי הַלְוִיִּם לְפָנֶיךָ. ואומר **(נחמיה ח,יא)** הַלְוִיִּם מְחַשְׁבִּים לְכָל-הָעָם לֵאמֹר וגו',

**[פסיקתא זוטרותא לקח טוב]** **(דב' א,טו)** ד"א וְשָׂרֵי לְשִׁבְטֵיכֶם, לפי שהיו השופטין במנין שרי מאות ... חמשים ... עשרות אבל השוטרים היו כפי צורך בלא מספר. אפשר שטעם וְשָׂרֵי טפחא בתפקיד של מלמד לכתוב לפניו (א) השוטרים שליחי כל דרגות השופטים ואם הם לויים אז גם לא קשורים לשבת וללא פניות; (ב) ע"פ לשון היילקוט 'נתפס שר אלף ... נתפס שר מאה' השוטרים גם מענישים את השופטים כשליחי ב"ד. **(דב' א,טו)** וְאַצְנֶה את-שַׁפְטֵיכֶם אמרתי להם הווי מתונים בדין שאם בא דין לפניכם פעם ושנים ושלש אל תאמרו כבר בא דין זה לפני ושניתיו ושלשתיו אלא הווי מתונין, וכך היו אנשי כנסת הגדולה אומרים הווי מתונים בדין והעמידו תלמידים הרבה ועשו סייג לתורה **[אבות דר' נתן פ"א]:**

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטור"ל) כי במצוותו האמנותי – תהלים ק"ט, שם; טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשע"ח; **הפצת התשע"ח**, **אתנה**, **סלוק** = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל; מונח – רבוי; **מהפך פשטא** – מוציא מפשט; **מרכא** = מאריך, רבוי; **דרגא** – מצרף; **תביר** – מחלק, ממעט; לא ממש; **טפחא** = טרחא – שנוי משמעות, רבוי מתפשט; **מרכא טפחא** – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; **דרגא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; **מרכא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; **תביר מרכא טפחא** – קבוצה שההלכה הלה רק על חלק מפרטיה; **מקף** – רב-מצב של המוטעם, בד"כ מצב אחד נדרש; **פסקו** – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; **זרקא סגול** – מוסיף מהענין על הענין או גורע ממנו; **פשטא** – פשוט, 1; **זקף-קטן** – 2; **זקף-גדול** – 3; **רביע** – 4; **מונח רביע** – לפחות 4; ... **זקף-קטן** ... **זקף-קטן** בחצי פסוק – היקף; השלישיה; **קדמא** – סדר קדימות; **אולא** = גרש = גרש"ם – יוצא מהענין; **קדמא** ואולא – מלמד, רמז לכלל ופרט, רבוי מיעוט) דרוש בפסוק בכעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; **תלשא-קטנה** = **טרסא** – דרוש בפסוק שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה, **תלשא-גדולה** = **תלשא** – דרוש בפסוק ולפניו שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; **פיר** – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה:

**דברים א,טז: וְאֶצְוָה אֶת-שְׁפִטָּיִם בְּעַת הַהוּא לֵאמֹר שְׁמַע בֵּין-אֲחֵיכֶם וּשְׁפִטָּתֶם צְדָק בֵּין-אִישׁ וּבֵין-אָחִיו וּבֵין גְּרוֹ:**

**[מדרש תנאים] (דב' א,טז) וְאֶצְוָה** (פשטא בתפקיד פעם אחת, פעם ראשונה) **אֶת-שְׁפִטָּיִם** (מקף כרב-מצב התנהגות השופטים, (א) בלתי סבלן (ב) מתון בדין, **שְׁפִטָּיִם** - מונח זקף-קטן במלה אחת (א) בתפקיד מידה (ית מל"ב מידות של רבי אלעזר בן הריה"ג) מדובר שנאמר במקצת ונוהג ככל, ובלשון הירושלמי ריבה וריבה את הכל. מתון בבוא נושא לדין בפעם ראשונה, מתון בדין בבוא אותו נושא בפעם המי יודע כמה) אמר להם הווי מתונין בדין שלא תאמר והואיל ובה דין זה לפני פעם שתיים ושלש כבר שניתיו ושלשיתיו אלא היו מתונין בדין וכן אנשי כנסת הגדולה אמרו היו מתונין בדין (וְאֶצְוָה אֶת-שְׁפִטָּיִם – פשטא מונח זקף-קטן שני לימודים בעלי אופי בפשט הכתוב) (ט: א) והעמידו תלמידים הרבה (ט: ב) ועשו סייג לתורה:

(המשך מדרש תנאים) **בְּעַת הַהוּא** (מרכא טפחא בתפקיד כעין קבוצת פרטים הקשורים לנושא והעשויה להתרחב. כאן רבוי ההשתעבודות לצרכי צבור, בלימוד, בדין) **לֵאמֹר** (אתנה כמגביל כאן את הדיינים והחכמים להקדיש עצמם לציבור ולא לעיניניהם הפרטיים) אמר להם לשעבר הייתם ברשות עצמכם עכשיו הרי אתם עבדים משועבדים לצבור: מעשה בר' אלעזר חסמא ור' יוחנן בן נורי שהושיבן רבן גמליאל בישיבה ולא הרגישו בהן התלמידים לעתותי ערב באו וישב להם אצל התלמידים וכך היתה מדתו של רבן גמליאל כל זמן שהיה נכנס והיה אומר להם שאלו היו יודעין שאין שם קינתור וכל זמן שהיה נכנס ולא היה אומר להן שאלו היו יודעין שיש שם קינתור כיון שנכנס רבן גמליאל אמר להן אלעזר חסמא ויודעין בן נורי עכשיו הודעתם את עצמכם שאין אתם באים לשמש בשררה לצבור לשעבר הייתם ברשות עצמכם עכשיו הרי אתם עבדים משועבדים לצבור:

**שְׁמַע בֵּין-אֲחֵיכֶם וּשְׁפִטָּתֶם צְדָק** – מהפך פשטא מונח זקף-קטן, זקף-קטן מורה על שני לימודים, מהפך פשטא מורה שלפחות אחד מהלימודים יוצא מפשט הכתוב.

**לימוד (א)** (המשך מדרש תנאים) **שְׁמַע בֵּין-אֲחֵיכֶם** (מהפך פשטא בתפקיד מוציא הכתוב מפשטו ומרחיבו מדין בין ישראלים בלבד אל דין בין ישראל לגוי, ועוד שיתבונן הדיין באיזה מערכת חוק התובע והנתבע מסכימים להתדיין ולדונם לפי אותה מערכת משפטית) כך היתה מדתו של ר' ישמעאל אם באו שנים לדין לפניו אחד גוי ואחד ישראל אם באו לדון בדיני ישראל היה מזכה את ישראל ואם באו לדון בדיני אומות העולם היה מזכה את הגוי. אמר מה איכפת לי שלא אמרה תורה אלא **שְׁמַע בֵּין-אֲחֵיכֶם**:

**לימוד (ב)** אפשר שזה בפשט הכתוב. על התובע להביא ראיה, ועל השופט או שופטים לדון בראיה שהתובע הביא על-פי המערכת המשפטית שלפיה בחרו התובע והלווה להתדיין (דורש עיון) (המשך מדרש תנאים) רבן שמעון בן גמליאל אומר לא היה צריך אלא אם באו לדון בדיני ישראל דנן בדיני ישראל בדיני אומות העולם דנן בדיני אומות העולם שלא אמרה תורה אלא **וּשְׁפִטָּתֶם צְדָק** (לפי מערכת השיפוט שבה בחרו הישראלי והלא-ישראלי להתדיין לפניו): **וּשְׁפִטָּתֶם צְדָק** לעולם הצדיק בצדקתו והתובע יביא ראיה. משל זה עטוף בטליתו וזה אומר שלי היא, זה יושב בתוך ביתו וזה אומר שלי הוא, זה חורש בפרתו וזה אומר שלי הוא, זה מחזיק בתוך שדהו וזה אומר שלי הוא. **וּשְׁפִטָּתֶם צְדָק** על כולן הוא אומר התובע יביא ראיה: **בֵּין-אִישׁ** להוציא את הקטן מכאן אמרו אין דנין יתומים:

**בֵּין-אִישׁ וּבֵין-אָחִיו** (מרכא טפחא בתפקיד כעין קבוצת פרטים הקשורים לנושא והעשויה להתרחב. כאן מרבה על הכתוב את המצבים הנוספים) אין לי אלא בין איש לאיש בין איש לאשה בין אשה לאיש בין אומה למשפחה בין משפחה לחברתה מנ' ת"ל **בֵּין-אִישׁ וּבֵין-אָחִיו** מכל מקום: ומוסיף ב-**[מדרש אגדה]** בין בית לעלייה (כגון בבא בתרא אחים שירשו בית וחלקו ביניהם לבית ולעליה): **וּבֵין גְּרוֹ** זה שהוא אוגר אחריו דברים אמר לו חרשת תלם בתוך שדי והוא אמר לא חרשתי, המית שורך את שורי והוא אומר לא המית, המית שורך את עבדי והוא אומר לא המית. הא מה ת"ל **וּבֵין** (מרכא בתפקיד רבוי דרשות כלהלן) **גְּרוֹ** זה שהוא אוגר אחריו דברים: ד"א **וּבֵין גְּרוֹ** זה שכינו: **וּבֵין גְּרוֹ** זה שושבינו: **וּבֵין גְּרוֹ** זה תותבו: ומוסיף ב-**[מדרש אגדה]** **וּבֵין גְּרוֹ** בין תנור לכירים. וצ"ע מה מלמד טעם סלוק במלת **גְּרוֹ**.

**[בבלי סנהדרין ז, ב]** ... דרש בר קפרא: מנא הא מילתא דאמרו רבנן הווי מתונין בדין - דכתיב לא תעלה במעלת, וסמך ליה ואלה המשפטים. אמר רבי אליעזר: מניין לדין שלא יפסע על ראשי עם קודש - שנאמר לא תעלה במעלת, וסמך ליה ואלה המשפטים. אשר תשים? אשר תלמדם מיבעי ליה! - אמר רבי ירמיה ואיתימא רבי חייה בר אבא: אלו כלי הדיינין. רב הונא, כי הוה נפק לדינא אמר הכי: אפיקו לי מאני חנותאי (רש"י: בגד מחנותי): מקל (רש"י: למלקות) ורצועה (רש"י: למכת מרדות עד שיחזור בו), ושופרא (רש"י: שופר לנדוי) וסנדלא (רש"י: לחליצה), **(דב' א,טז) וְאֶצְוָה אֶת-שְׁפִטָּיִם בְּעַת הַהוּא** - אמר רבי יוחנן: כנגד מקל ורצועה תהא זריז (ע"פ רש"י) צו לשון זירוז, וכאן זירוז על והמקל והרצועה שיהו מטילים אימה על הציבור לשם שמים), **שְׁמַע בֵּין-אֲחֵיכֶם וּשְׁפִטָּתֶם** - אמר רבי חנינא: אזהרה לבית דין שלא ישמע דברי בעל דין קודם שיבא בעל דין חבירו, ואזהרה לבעל דין שלא יטעים דבריו לדין קודם שיבא בעל דין חבירו, קרי ביה נמי **שְׁמַע בֵּין-אֲחֵיכֶם**.

**שְׁמַע בֵּין-אֲחֵיכֶם וּשְׁפִטָּתֶם צְדָק** – מהפך פשטא מונח זקף-קטן, זקף-קטן מלמד על שני לימודים, מהפך פשטא מלמד שלפחות אחד מהלימודים יוצא מפשט הכתוב, הפשט עשוי ללמד על השופטים שלא ישמעו סיפור אחד הצדדים בלי נוכחות הצד השני. היוצא מן הפשט אזהרה לבעל דין שלא יטעים דבריו לדין לפני שיבא בעל הדין חבירו.

רב כהנא (לומד המסקנה לדין ולבעל הדין ממקור אחר) אמר מהכא: מ- (**שמ' מש' כג, א**) **לֹא תִשָּׂא** - לא תשיא. **וּשְׁפִטָּתֶם צְדָק**, אמר ריש לקיש: צדק את הדין ואחר כך תכחהו (אפשר כי מוסיף דרשה מטעם מונח במלת **וּשְׁפִטָּתֶם** במשמע של מצב ביניים, שלבים במשפט), **בֵּין-אִישׁ וּבֵין-אָחִיו** אמר רב יהודה: אפילו בין בית לעלייה (ע"פ רש"י: חשב שווי הבית והעליה וחלק הכסף בשוויון), **וּבֵין גְּרוֹ** - אמר רב יהודה: אפילו בין תנור לכירים (רש"י: לשון מגור, תשמישי דירה, אל תאמר יטול זה תנור וזה כירה, שהי תנור עודף על הכירה וצריך להוסיף דמים). **גְּרוֹ** - סלוק בתפקיד הגבלה, שלא יחלק תנור לזה וכירה לזה, אלא יעריך בדמים וחלק הכסף בשוויון.

**(דב' א,טז) לֹא-תִכְרֹו פְּנִים בְּמִשְׁפַּט רַבִּי יְהוּדָה אֹמֵר: לֹא תִכְרֹו. רַבִּי אֲלֵעָזָר אֹמֵר: לֹא תִנְכְרֹו. אוּשְׁפִיזְכֵנִי דַרְבִּי אֲתָא לְקַמְיָה לְדִינָא אֲמַר לֹא: לֹא אוּשְׁפִיזְכֵנִי אַתְּ? - אמר לו: אין. אמר ליה: דִּינָא אֵית לִי. - אמר ליה: [בבלי סנהדרין ח, א] פְּסִילָנָא לָךְ לְדִינָא (ע"פ רש"י: היות והזכרתי טובתך נפסלתי לדונך). אמר ליה רב לרב כהנא: פוק דייניה. חזויה דהוה קא גאים [ביה] (ע"פ רש"י: ראה שהאיש מתגאה בקשריו עם רב וסומך בוטח בכך). - אמר ליה: אי צייטא - צייטא, ואי לא - מפיקנא לך רב מאונך (**רש"י**: אם לא תציית לפסק דיני אודיעך שאין רב יכול לסייעך, דמשמתינא (מנדה) לך).**

**(דב' א,טז) לֹא-תִכְרֹו פְּנִים** – קדמא ואולא כעין כלל לדיינים לא לנטות בגלל סיבות לכאן או לכאן, כפרש רש"י לא תכירהו - אם הוא אוהבך. לא תנכרהו - אם הוא שונאך לא תעשה לו כנכרי לחיביו.



ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טלוד"ל) כי במצוות"ל האמנית – התלים ק"ט; שם; טעמי המקרא והתורה שבעל פה; התשע"ח; **תמצית ההשערות**; **אתנה**, **סלוק** = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל; מונח – רבי; מהפך פשטא – מוציא פשטא; מרכא = מאריך; רבוי; דרגא – מצרף; תביר – מחלק; ממעט, לא ממש; טפחא = טרשא – שנוי משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפחא – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; דרגא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה שזה לפרטיה; מרכא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה לא שזה לפרטיה; תביר מרכא טפחא – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטיה; מקף-רב-מצב של המוטעם, בד"כ מצב אחד נדרש; פסקו – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זרקא סגול – מוסיף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, 1; זקף-קטן – 2; זקף-גדול – 3; רביע – 4; מונח רביע – לפחות 4; ...; זקף-קטן בחצי פסוק – יקש; השלישיה; קדמא – סדר קדימות; אולא = גרש = גרשי"ם – יוצא מהענין; קדמא ואולא – מלמד, רמז לכלל ופרט. רבי מיעוט) דרוש בפסוק ככעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; תלישא-קטנה = תרשא – דרוש בפסוק שיעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה, תלישא-גדולה = תלשא – דרוש בפסוק ולפניו שיעור. מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; פיר – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה:

**1.8 דברים א,א (התשע"ח)**

**דברים א,ז: לא-תכירו פנים במשפט פקטן פגדל תשמעון לא תגורו מפני איש כי המשפט לאלהים הוא**

**והדבר אשר יקשה מכם תקרבון אלי ושמעתיו:**

**לא-תכירו** – מקף כרב-מצב (א) מכיר ומתעלם (ב) מכיר ואינו מתעלם, וזה נשלל

**לא-תכירו פנים** – קדמא ואולא, כעין כלל מלמד לדיינים בסדרי משפט

**במשפט** – רביע, ארבעה תנאים שעל הדיינים לנהוג בהם כדי שיהיה מתעלם מהכרת המתיינין.

**פקטן פגדל תשמעון** – מהפך פשטא זקף-קטן, שתי דרשות, שלפחות אחת מהן יוצאת מפשט הכתוב

**לא תגורו מפני איש** – מהפך פשטא זקף-קטן, שתי דרשות שאחת לפחות יוצאת מפשט הכתוב

**כי המשפט** – מרכא טפחא, יתור לרבות **לא להים** – מרכא מרבה לימוד **הוא** – אתנה מגביל

**[בבלי סנהדרין ז,ב] (דב' א,ז) לא-תכירו פנים במשפט** רבי יהודה אומר: לא תכירהו. רבי אלעזר אומר: לא תכרהו. אושפיזכניה

ד(המארה של)רב אתא לקמיה לדינא (בא לדין לפניו) אמר לו: לאו אושפיזכני את (האם אינך מארה?) ? אמר לו: אין (כן). אמר ליה: דינא

אית לי. אמר ליה: **[בבלי סנהדרין ח,א]** פסילנא לך לדינא (ע"פ רש"י: היות והזכרתי טובתך נפסלתי לדונך). אמר ליה רב לרב כהנא: פוק

דייניה (צא ודון ענינו). חזייה דהוה קא גאסי [ביה](ע"פ רש"י: ראה רב כהנא, שהאיש מתגאה בקשריו עם רב וסומך ובוטה בכך). אמר ליה: אי

צייטא – צייטא, ואי לא – מפיקנא לך רב מאונך **(רש"י)**: אם לא תציית לפסק דיני אודיעך שאין רב יכול לסייעך, דמשמתינא (מנדה) לך).

**(דב' א,ז) לא-תכירו פנים** – קדמא ואולא כעין כלל לדיינים לא לנטות בגלל סיבות לכאן או לכאן, כפירש רש"י לא תכירהו –

(אפילו) אם הוא אזהבך (לפסוק לזכותו). לא תכרהו – (אפילו) אם הוא שונאך לא תעשה לו ככרי לחיבו.

**[ספרי דברים פרשת דברים פיסקא יז] (דב' א,ז) לא-תכירו פנים במשפט**, זה הממונה להושיב דיינים (סיבה א) שמא תאמר איש

פלוגי נאה אושיבנו דיין (סיבה ב) איש פלוגי גבור אושיבנו דיין (סיבה ג) איש פלוגי קרובי אושיבנו דיין (סיבה ד) איש פלוגי הלונני

ממון [הליניסטון] אושיבנו דיין נמצא מזכה את החייב ומחייב את הזכיי לא מפני שהוא רשע אלא מפני שאינו יודע (איך ומה לדון ואינו

בעל תכונות הנדרשות מדיינים ראה (א,יג,יד,טו))מעלה עליו כאלו הכיר פנים בדין.

**פקטן פגדל תשמעון**, שמא תאמר הואיל ועני זה עשיר זה מצווה לפרנסו אזכנו ונמצא מתפרנס בנקיות תלמוד לומר **פקטן פגדל**

**תשמעון**.

**[ספרי] דבר אחר פקטן פגדל תשמעון**, שמא תאמר היאך אני פוגם כבודו של עשיר זה בשביל דינר אזכנו ולכשיצא לחוץ אני אומר

לו תן לו שאתה חייב תלמוד לומר **פקטן פגדל תשמעון**.

**פקטן פגדל תשמעון** – מהפך פשטא זקף-קטן, זקף-קטן מרמז לשני לימודים, כפי שמלמד **[ספרי]**. מהפך פשטא מרמז שלפחות

אחד מהלימודים יוצא מפשט הכתוב. (לימוד א) הקטן והגדול אינם בשנים אלא בהונם. (לימוד ב) לפסוק אמת בין לעני בין לעשיר בין

למכובד ובין לשאינו מכובד. ולא לפי כבוד ואח"כ להמליך לעשיר או המכובד לשלם בהחבא לעני או הלא מכובד שהיה זכאיי.

**[ספרי] לא תגורו מפני איש**, שאם באים שנים לפניך עד שלא תשמע לדבריהם אתה רשיי לשתוק משתשמע לדבריהם אי אתה רשיי

לשתוק וכן הוא אומר **(משלי יז,ד) פוטר מים ראשית מרון ולפני התגלע הריב נטושי**. עד שלא נתגלה הדין אתה רשיי לשתוק משנתגלה

הדין אי אתה רשיי לשתוק, שמעת את הדין ואי אתה רשיי לזכות את הזכיי ולחייב את החייב אתה רשיי לשתוק שנאמר **(זכריה ח,טז)**

**אלה הדברים אשר תעשו ודברו אמת איש את רעהו אמת ומשפט שלום**, איהו הוא שלום שיש בו משפט אמת הוי אומר זה ביצוע (טט):

פשרה). רבן שמעון בן גמליאל אומר המעלה את הקטן למקום גדול והגדול למקום קטן זה ביצוע, וחכמים אומרים כל המבצע הרי זה

חוטא שנאמר **(תהלים ג)** **ובצע ברח נאצו ה'**: נמצא זה משבח את הדיין וזה מנאץ את יוצרו. (טט: מקובל שפשרה עדיפה)

**לא תגורו מפני איש**, שמא תאמר מתירא אני מפלוגי שמא יהרוג את בני או שמא ידליק את גדישי או שמא יקצץ את נטיעתי תלמוד

לומר **לא תגורו מפני איש כי המשפט לאלהים הוא** וכן יהושפט אומר **(דה"ב יט,ו) ויאמר אל-השפטים ראו מה-אתם עשים כי לא**

**לאדם תשפטו כי לה'**.

**מפני איש** – מקף כרב-משמע מלת **איש** (א) גדול בשנים מעל י"ג (ב) בלימוד אחד האיש הוא בעל ההון/או בעל ההשפעה (ג)

בלימוד השני האיש הוא אדם אלים. כאן התורה בוררת את מצב (ב) ו-(ג)

**לא תגורו מפני איש** – מהפך פשטא מקף זקף-קטן, זקף-קטן מרמז לשני לימודים, כפי שמלמד **[ספרי]**. מהפך פשטא מרמז שלפחות

אחד מהלימודים יוצא מפשט הכתוב. לימוד (א) בית-דין ממונה להכריע, לפשר במחלוקות שונות. משקיבל בעלי דין לדון בענינם חייב

להגיע לפסק וחולקים האם עדיף הכרעה לצד אחד, או פשרה. לימוד (ב) פשט הכתוב חשש מפני בעל דין אלים.

**(דב' א,ז) פקטן פגדל תשמעון לא תגורו מפני איש** – ... זקף-קטן ... זקף-קטן בין שני קיסרים כאן בין סלוק ואתנה. בתפקיד

כעין הקש מוסר לנביא ולכל מנהיג והקש הלכתי לדיינים. הקש המוסר נלמד ה-**[ספרי]** הבא.

**[ספרי] והדבר אשר יקשה מכם**, אמר לו הקדוש ברוך הוא למשה אתה דין דין קשה, חייך שאני מודיעך שאי אתה דין דין קשה אני

מביא עליך דין שתלמיד תלמידך יכול לשמעו ואתה אי אתה יכול לשמעו ואיזה זה דין דין של בנות צלפחד, וכן הוא אומר **(במ' פי'**

**זוה)** **ויקרב משה את-משפטן לפני ה'**: ס, כיוצא בו אתה אומר **(שמ"א ט,יח) ויגש שפאל את-שמואל בתוך השער ויאמר הגידה נא לי איזה**

**בית הרעה: (שמ"א ט,יט) וינען שמואל את-שפאל ויאמר אנכי הרעה**, אמר לו הקדוש ברוך הוא אתה הוא רואה, אני מודיעך שאי אתה

רואה, אימתי הודיעו בשעה שאמר לו **(שמ"א טז,א) מלא קרנך שמו ואלה אשפטה אל-ישי בית-השפטים כיראיתי ככניו לי מלה**: מהו אומר

**(שמ"א טז,ו) ויהי כבואם וירא את-אליאב ויאמר אף נגד ה' משיחה**: אמר לו הקדוש ברוך הוא לא אמרת אנכי הרואה, **(שמ"א טז,ז) ויאמר ה'**

**אל-שמואל אליתבט אל-מרעהו ואל-גבה קומתו כי מאסתיהו כיו לא אשר יראה האדם כי האדם יראה לעינים ו ה' יראה ללבב**: סליק פיסקא

הקש מוסר לנביא ולכל מנהיג ב-**[ספרי]** לומד מוסר למשה הנביא שלא היה לו לומר זאת, ומפני שנשמע מדבריו גאווה נשכח ממנו

ההלכה של בנות ירושת. **הקש** אל שמואל הנביא שנמע מדבריו גאווה ונעלם ממנו יכולת האבחנה שכל אחי דוד אינם מתאימים

למלכות.

**הקש הלכתי לדיינים**.

הפעלים **תשמעון** ... **תגורו** הם בלשון רבים ומרמזים לדין בפני רבים שהמינימום הוא שניים והיות ואין בית דין שקול, מוסיפים

שלישי. משה רבנו אמר **והדבר אשר יקשה מכם תקרבון אלי ושמעתיו**: לשון יחיד.

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (ט"ו) כי במצוותך האמנית – התלים ק"ט, שם; טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשע"ח; **הצגת ההשערות**, **אתנה**, **סלוק** – סוף-פסוק (נקראים קיסרים והפסוקים) – להגביל; מונח – רבוי; **מחקר פשטא** – מוציא פשט; **מרכא** = מאריך, רבוי; **דרגא** – מחלק, ממעט, לא ממש; **טפחא** = טרחא – שני משמעות, רבוי מתפסט; **מרכא טפחא** – קב' שעשויה לגדול, ויתור לרבות, מכל מקום; **דראג תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; **מרכא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; **תביר מרכא טפחא** – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטיה; **מקב** – רב-מצב של המוטעם, בד"כ מצב אחד נדרש; **פסקו** – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; **זרקא סגול** – מוסיף מהענין על הענין או גורע ממנו; **פשטא** – פשוט, 1; **זקף-קטן** – 2; **זקף-גדול** – 3; **רביע** – 4; **מנוח רביע** – לפחות 4; ...; **זקף-קטן** ... **זקף-קטן** בחצי פסוק – היקף; השלישי: **קדמא** – סדר קדימות; **אולא** = גרש = גרשיים – יוצא מהענין; **קדמא ואלא** – מלמד, רמז לכלל ופרט, רבוי מיעוט) דרוש בפסוק בכנין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; **תלשא-קטנה** = **תראסא** – דרוש בפסוק שיעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה, **תלשא-גדולה** = **תלשא** – דרוש בפסוק ולפניו שיעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; **פזר** – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה:

לפי המקורות הבאים רק בממונות מותר לדיין מומחה לדון יחיד ורק כשקבלו עליהם המתדיינים שידון יחיד. במצב טעות מסוים הדיין משלם מביתו עם טועה. בכל העניינים האחרים יש לשבת בדיון עם דיינים אחרים. על הדיין לא להיות גס לבו בהוראה שסומך על עצמו ללא דיינים אחרים ולא לדחות דעת דיינים אחרים בלי הכרעה ברובה.

**מסכתות קטנות מסכת אבות דרבי נתן נוסחא ב פרק לז** רבי אליעזר בנו אומר החושך עצמו מן הדין פורק ממנו איבה וגדול ושבועת שוא. והגס לבו בהוראה (טט: כגון שדן יחיד כשלא קבלו המתדיינים אותו על עצמם) שוטה רשע וגס רוח. אל תהי דן יחידי שאין דן יחידי אלא אחד. ואל תאמר קבלו דעתי שהן רשאין ולא אתה: אף הקב"ה אינו דן יחידי כנלמד ב- **ירושלמי (וילנא) סנה' פ"א, ה"א** | **א"ר יהודה בן פזי** אף הקדוש ברוך הוא אין דן יחידי שנאמר **(מלא כביט, וי'אמר לכן שמע דברג' ראייתי אתה' יטב על-כסאו וכל-צבא השמלם עמד עליי מימינו ומשמאלו**: אילו מטין לכף זכות ואילו מטין לכף חובה.

**והדבר אשר יקשה מכם** – פשטא מונח מונח זקף-קטן, שני לימודים בפשט הכתוב. אפשר שכל מונח מרבה פרט. לימוד (א) מוצע לומר מתי מתדיינים לפני יחיד. לימוד (ב) מתי מתדיינים לפני שלושה בדיני ממונות. שלושה דיינים מרומזים בהופעת מלת "אלהים" שלוש פעמים בפר' משפטים בפסוקי ארבעה השומרים. אפשר שתוכן הכתוב ותבנית הטעמים מרמזים לשלושה דיינים בכל הנושאים הנמנים במשנה הבאה.

**משנה סה' פ"א, מ"א** [\*] דיני ממונות בשלשה גזילות וחבלות בשלשה נזק וחצי נזק תשלומי כפל ותשלומי ארבעה וחמשה בשלשה האונס והמפתה והמוציא שם רע בשלשה דברי רבי מאיר וחכמים אומרים מוציא שם רע בעשרים ושלשה מפני שיש בו דיני נפשות: **[פני משה]** דיני ממונות, דייני הודאות והלואות בשלושה, אפילו הדיינות דמן התורה אלהים כתיב בפרשה ומשמע מומחין. וחכמים הקילו שלא להצריך שלושה מומחין כדי שלא תנעול דלת בפני לווין שמא יכפור הלוח ולא ימצא מומחין וכופר לדין. להלן מובאים מעשי רב המלמדים על דיין יחיד בממונות.

**ירושלמי (וילנא) סנה' פ"א, ה"א** | **א"ר רבי בא ורבי בנימין בר יפת** הוו דיינין קומי (טט ע"פ [פני משה] באו לתדיין לפני) ר' יצחק ונפק דינא עם רבי בנימין (טט. יצא הדין זכאי עמו). אתא רבי בא בעי מיטרון על רבי אמי ואלף מומחה שכפף ודן דינו דין **[פני משה]**: רצה להקיש ולהטריח לר' אמי על שדנו ר' יצחק ביחידי ואלף ליה ר' אמי דמומחה שכפה לדון לפניו ודן דינו דין ור' יצחק מומחה (הוא): (טט: ועוד מעשה) רבי אבהו הוה יתיב דין בכנישתא מדרתא דקיסרין לגרמיה **[פני משה]**: ישב על שער העיר קסרין יחידי) אמרין ליה תלמידיו ולא כן אלפן ר' אל תהא דן יחידי (טט: שאלו תלמידיו האם לא לימדתנו שלא לדון יחידי). אמר לון כיון דאנן חמי לי יתיב דין לגרמי ואתון לגביי כמי שקיבלו עליהן **[פני משה]**: מאחר שהם רואין אותי יושב יושב יחידי והן באים מאליהן לדון לפני הוי כמי שקיבלו אותי עליהן. ותיב כן במה דברים אמורים שלא קיבלו עליהן (טט: כיחדי כמו בסיפור המעשה של ר' אבהו בקסרין. צריך שלושה) אבל אם קיבלו עליהן דן אפילו יחידי. **[רמב"ם סנהדרין פ"ה, ה"ח]** יחיד שהוא מומחה לרבים אף על פי שהוא דן דיני ממונות יחידי אין ההודאה בפניו הודאה בבית דין ואפילו היה סמוך, אבל השלשה אף על פי שאינן סמוכין והרי הן הדיינות ואין אני קורא בהם אלהים הרי ההודאה בפניהם הודאה בבית דין, וכן הכופר בפניהם ואחר כך באו עדים הוחזק כפרן ואינו יכול לחזור ולטעון כמו שביארנו, כללו של דבר הרי הן לענין הודאות והלואות וכיוצא בהן כבית דין הסמוך לכל הדברים.

**[רמב"ם סנהדרין פ"ו, ה"ב]** טעה בשקול הדעת כגון דבר שהוא מחלוקת תנאים או אמוראים ולא נפסקה הלכה כאחד מהן בפירוש ועשה כאחד מהן ולא יע שכתב פשט המעשה בכל העולם כדברי האחר, אם היה זה דיין מומחה ונטל רשות מראש גלות, או שלא היה נטל רשות אבל קבלו אותו בעלי דינין עליהן, הואיל והוא ב מומחה חוזר הדין, ואם אי אפשר להחזיר פטור מלשלם, אחד הנוטל רשות מראש גלות או הנוטל רשות מבית דין של ישראל בארץ ישראל אבל לא בחוצה לארץ כמו שביארנו.

**[רמב"ם סנהדרין פ"ו, ה"ג]** היה הטועה מומחה ולא נטל רשות ולא קבלו אותו בעלי דינין עליהן, או שלא היה מומחה אבל קבלו אותו בעלי דינין עליהן לדון להן כדן וטעה ג בשקול הדעת, אם נשא ונתן ביד מה שעשה עשוי וישלם מביתו, אם לא נשא ונתן ביד יחזור הדין, ואם אי אפשר להחזיר ישלם מביתו.

**תקדכון אלו ושמעתיו [תורה תמימה]** - ואשמיעכם לא נאמר אלא **ושמעתי**, אי גמירנא גמירנא, ואי לא - אזלינא וגמירנא<sup>(טז)</sup> **[בבלי סנה' ח, א]**: **[הערה כח]** | בא לאפוקי ממ"ד ... ושמעתיו שהוא לשון שררה ... ועל זה אמר דאין זוה לשון שררות, שהרי לא אמר ואשמיעכם אלא **ושמעתי**, כדמפרש. ומה שלא נאמר פרשת נחלות על ידו הוא מטעם אחר כמבואר לפנינו שם: **ושמעתי** – סלוק מגביל מה שיודע יודע ומה שלא ילמד.

**דברים א, יח: ואצוה אתכם בעת ההוא את כל-הדברים אשר תעשון:**

**[ספרי דברים פרשת פיסקא יח (דב' א, יח)] ואצוה אתכם בעת ההוא את כל-הדברים אשר תעשון:** אלו עשרה דברים שבין דיני ממונות לדיני נפשות. מסומנים בתוך **[משנה סנהדרין פ"ד, מ"א]** להלן.

**(דב' א, יח) ואצוה אתכם** – (סלוק מפסוק קודם) מרכא טפחא בתפקיד כעין לימוד במידת סמוכים. הוא אשר למדנו ב- **[ספרי פיסקא יז]** ש- (דב' א, יז) עוסק בדייני ממונות ומה עובר בתמציתיות לדיני נפשות.

**את כל-הדברים** – (אתנה מחצי פסוק קודם) מרכא טפחא בתפקיד כעין לימוד במידת סמוכים. ממשיך מדיני ממונות לדיני נפשות.

(א) כבר במשנה הראשונה בסנה' יש חיבור כזה **[משנה סה' פ"א, מ"א]** [\*] דיני ממונות בשלשה גזילות וחבלות בשלשה נזק וחצי נזק תשלומי כפל ותשלומי ארבעה וחמשה בשלשה האונס והמפתה והמוציא שם רע בשלשה דברי רבי מאיר וחכמים אומרים מוציא שם רע בעשרים ושלשה מפני שיש בו דיני נפשות:

(ב) מיד אחרי שלוש המשנות הראשונות בסנה' עובר לדיני נפשות **[משנה סנה' פ"א, מ"ד]** [\*] דיני נפשות בעשרים ושלשה וגו'

**[משנה סנהדרין פ"ד, מ"א]** [\*] אחד דיני ממונות ואחד דיני נפשות (ט:א) בדרישה (ט:ב) ובחקירה שנאמר **(וי' אמר כדב) מִשְׁפָּט אָחָד יִהְיֶה לָכֶם [תורה תמימה] (וי' אמר כדב) א"ר חנינא דבר תורה אחד דיני ממונות ואחד דיני נפשות צריכין דרישה וחקירה, שנאמר משפט אחד יהיה לכם<sup>(טז)</sup>**, ומה טעם אמרו דיני ממונות לא בעו דרישה וחקירה, כדי שלא תנעול דלת בפני לווין<sup>(טז)</sup> **[סנהדרין ג' א]**: מרבנן דיני ממונות נבדלים מדיני נפשות שלא צריך דרישה וחקירה.

מה בין דיני ממונות לדיני נפשות (ט:א) דיני ממונות בשלשה ודיני נפשות בעשרים ושלשה (ט:ב) דיני ממונות פותחין בין לזכות בין לחובה ודיני נפשות פותחין לזכות ואין פותחין לחובה (ט:ט) דיני ממונות מטין על פי אחד בין לזכות בין לחובה ודיני נפשות מטין על פי אחד לזכות ועל פי שנים לחובה (ט:ד) דיני ממונות מחזירין בין לזכות בין לחובה דיני נפשות מחזירין לזכות ואין מחזירין לחובה (ט:ה) דיני ממונות חזקת מלמד זכות וחובה דיני נפשות הכל מלמד זכות ואין הכל מלמד זכות חובה (ט:ו) דיני ממונות המלמד זכות מלמד זכות והמלמד זכות מלמד חובה דיני נפשות המלמד זכות מלמד זכות אבל המלמד זכות אין יכול לחזור וללמד חובה (ט:ז) דיני ממונות דנין ביום וגומרין ביום (ט:ח) דיני ממונות גומרין בו ביום בין לזכות בין לחובה דיני נפשות גומרין בו ביום לזכות וביום שלאחריו לחובה לפיכך אין דנין לא בערב שבת ולא בערב יום טוב: טט: אפשר שיש עוד שני הבדלים מדאורייתא.